

500.421

MHC2.260

VASÁRNAPI

1862.

KILENCZEDIK ÉVI FOLYAM.

Felölös szerkesztő :
PÁKH ALBERT.

Főmunkatárs :
JÓKAI MÓR.

Kiadó tulajdonos :
HECKENAST GUSZTÁV.

~~4183~~

PEST, 1862.
NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

vizilo	Lap 450
A kamcsatka eb	462
A varázslat a görögök és rómaiaknál	510, 522
Dr. S. J.	522
A Rosenlauer jéghegy (képpel) Cs.	568
Az amerikai bivaly vadászata (képpel) Cs.	580
8. Természettudományok, ipar, gazdaság.	
Vulkáni kitörések	19
Boz-bócifark. (képpel)	20
A Vezuv legújabb kitörése (képpel)	40
Még egyszer Khegl József és gépei	43
Az arany történetéből. Szabó Ignác	58
Levelek a londoni kiállításról. Dr. Tótkés.	55, 117, 141, 177, 213, 223, 246, 271, 309, 415, 429, 439, 489
A tenger alatti tevék (képpel)	64
Gyapot a király. Dr. T.	67
Mármarosnak a londoni kiállításra szánt terményei. Várady Gábor.	81
Alvajárási. Dr. Brocken József	89, 101
Az éghajlat befolyása az emberre	87
Gyémánt-kereskedés	114
Hamilton fűrészelő gépe (3 képpel)	125
A meleg italokról. Dr. S. I.	126, 137, 150, 161.
A huzagos ló-gyapot-ágyu (képpel). Döntő István	152
A hadi rőppentyűk (képpel). Döntő István	152
Vastermelés (ábrákkal) Szentgyörgyi Pál	175, 186, 197, 211, 221
A Vezuv, Pompeji és Herculanium (képpel). Dr. Baróczi Lajos	181, 193, 206, 223, 230
A kolibri (képpel)	196
A huzagos háttöltetű ágyu (képpel) Döntő I.	196
Pestváros ivóvíze és levegője (rajzzal)	210
Természettani katekizmus. Szarvay Samu	243, 255, 267, 282, 294
Villámképek	278
A struczmadár (képpel). Sárudny Eöry Andor	269
Delejes álm. Dr. Brocken József	278, 291
Az ember és a papirus. Szabó Ignác	282
A tudóvész új gyógymódjáról. Dr. Krausz Vilmos	297
A villámok. Baróczi Károly	302
Molnár Laj. kavicsörő-gépe (képpel)	329

Vörösmarty síremléke a londoni kiállításán. (képpel)	337
Vadkacsa-vadászat (képpel)	341
Ungar Gyula gazdasági gépgyára s vasöntődéje Pesten (képpel)	344
A repce-féreg. Czifrusz Ferencz	368, 380
A villámhárítók. Bankos Károly	389, 408
Az okatlan állatokban meglévő képességről. Kósa Sándor	413
A haj	426
Természettudományi utazás Panamában	436
A gyulekony lég	439
A kohinur. Szabó Ignác	474
Az upasia	487
A felsői-dernai földégés	511
Földregés 1763-ban Komáromban. Rovás Albin	536
A burgonya története	559
Képek az állatorzsból. A farkas. (4 képpel). Sárudny Eöry Andor.	570, 582
A só előállítása. Kálmán Ferencz	592
Természet játéka az emberek alkotásában. Szabó Ignác	594
Ganz vasöntődéje Budán (képpel)	604
A léghajózás és Regenti legutazása	617
Biztos szer a marhavész ellen. Dr. Sárudny Eöry J.	619
9. Vegyes tartalom.	
1862! Jókai Mór	9
A hegedű	32
A magyar képzőművészeti-társulat	56
Berlini magyar könyvtár. Bethlen-féle alapítvány. Magyar egyet. Szinyei Gerzson	105
A Rákóczy-indulóról. Balla Károly	129
Emlék csillámok. Balla Károly	140
Az „Emlék csillámok”-hoz Szabó Ignác	153
További kutatások a Rákóczy-indulóról. Urbán Pál	153
Az aradi önkéntes polgári tüzoltó-kar (képpel)	157
Egy kemény gyerek. B. A.	174
A Rákóczyak temetkező-helye. Marikowsky Gábor	176
Reményi Berlinben	189
Még egy pár szó a Rákóczyak temetkező-helyéről. Marikowsky Gábor	203
Néhány adat gr. Fáy István mint ma-	

gyar zeneköltő és zongoraművész életéből	225
A Rákóczy-induló igazi szerzője. Balla Károly	237
Diák-élet a debreczeni kollégiumban B. F.	320
Nemzeti eledelünk. Kakas Márton.	321
Tévedés a Ruzsicska-névben. Szabó Ignác	321
A Ruzsicska-névben tévedés útbaigazítása. Balogh Lajos	345
A Hortobágy és Richard abbé. L. G.	369
A Petőfi-emlék fölállítás Kiskörösön	383
Szózat a honi dalárdák érdekében. Halász József	415
A nemzeti színház örömnempe augusztus 22-ikén	417
Szerek a hangyák ellen. Dr. B. L.	428
A régi rómaiak öltözéke	428
Medve történetek (képpel)	445
A londoni rendőrség. Bátoroszi	440
Vegyes jegyzetek. Dr. Baróczi L.	452, 464, 476, 488, 500, 512, 524, 536, 548, 560, 573, 584, 596, 608
Néhány szó a betűszedéskiről (képpel) Cs.	460
Adatok a drága kövek történetéhez	461
Legyünk circumspectusok! (képpel) Jókai Mór	513, 525
Ugoészában talált ósvilági állatmaradványok. Lehoczky T.	537
Apró szentek napja K. F.	524, 619
10. Levelezések V. U.-ban.	
Bécsi levél.	19, 69, 153, 201
Rimaszombat	249
Csajágh	393
Mármaros-Sziget	441
Ungvár	453
Leányfalu	453
Hajdu-Nánás	477
Alsó-Szuha	489
Verőcze	489
Aszár	501
(A többi levelezés a haza minden vidékéről, a Politikai Ujdonságokban jelent meg.)	
11. Kakas Márton levelei.	
Hogyan élünk?	33, 45, 57, 69
A nemzeti színházról	81

12. Napi érdekű apróbb czikkek.	
A magyar lapirodalom 1862. elején	Lap 21
A magyar akadémia palotájának ügye	33, 45
Petőfi életrajza ügyében	45
A „Zenészetek lapok” iránya és czélja	57
Egy agg néptanító halála s végrendelete	47
A Kisfaludy-társaság közlése	69
A Balaton eredete	115
120 db. arany pályadíj két népszárműre	143
Az epigramma magyar nevééről. Pajor István	164
A „Nórumal” Szigligetitől	165
Indítvány a régiség-kedvelők számára.	249
Lehoczky Tivadár	249
A pesti egyetem újjalakításának évünnepe	309
A keleti marhavész elleni óvszer. Urbán Gyula	321
Garam-Kis-Sallón többé senki sem káromkodik. Szófi Pál	357
A sakk-gyűlés Londonban	384
A budai orsz. szülő és kertész iskola	405
Hogyan egyesítsük a honi dalárdákat	465
Közegészségi figyelemzetelek. D. Sikor Arany János új lapja	465
A prüsszentésről. Majláth Béla	549
Néhány bizalmas szó a magyar harangtudomány érdekében. Römer Flóris	561
Napoleon a vadászaton. Z. G.	569
Az ál-Petőfi. Mész Béla	573
Pályázati hirdetés magyar nyelvtani s irodalom-történeti tankönyvre	575
Egy kis helyreigazítás-féle. Kálmán Ferencz	585
A Vasárnapi Ujság tizedik évfolyama ügyében P. A.	597
Egy kis helyreigazítás-féle igazi helyreigazítás. L. J.	588
Számok és versek. Szabó Ignác	620
Az év végén. P. A.	621

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedérből 1 1/2 ivon jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhöz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előzetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztésigénytelenség: magyar-utca 1. szám.)

Gróf Dessewffy Emil akadémiai megnyitó beszéde.
(Dec. 22. 1861.)

Most, midőn a hazai közélet, a mult év küzdelmeinek lecsillapulta után, ismét szűnődöt kénytelen tartani, s a politikai tanács-pulta után, ismét szűnődöt kénytelen tartani, s a politikai tanács-termek bezáródása után újra a magán-tevékenység, magabizalls és jövőre számítás napjai állottak be: kétszeres fontossággal bírnak oly nyilatkozatok, melyek a helyzet józan felfogása mellett, irányul és utmutatásul szolgálhatnak a nap teendőire nézve. A magyar Akadémia elnöke, gróf Dessewffy Emil, már több nyilvánosan tartott beszédekben adott a nemzetnek józan tanácsokat, vigasztaló és bátorító szavakat, melyek az erős meggyőződés nyugottságával elmondva, a kívánt hatást mindenkor meg is tevék. Uj évi irányzól a magyar közönségnek most sem adhatnak alkalmasabb szózatot, mint az Akadémia elnökének a közelebb lefolyt nagygyűlés alkalmával tartott beszédét, mely a gondolkodó ember számára bő anyagul szolgál s a közelmúltból hasznos tanulságokat von a jövő teendőire nézve. *) A beszéd egész terjedelmében így hangzik:

„Tekintetes Akadémia!
„Midőn ma negyedizben áll előttem az alkalom, ezen tudományos intézet rendszeres évi közgyűlését megnyitvén, hatni egyszersmind a tisztelt gyűlekezetet a legszivesebb érzések köztüdvőzölhetni, nincs okom azokat, miket a m. Akadémia sajtószereji feladásairól, s a magasabb műveltség magyarosodásának közvetítése által igényelt s egyszersmind nemzetiségünk fenntartására irányzott szellemi küzdelmekből neki jutott munkarész mivoltáról és kelleikéről előbbi beszédeimben elmondottam, ezuttal bőveb-

GRÓF DESSEWFFY EMIL.
+ 1866.

*) Igen örvendünk, hogy ez alkalommal egy régi tartozásunkat róvhatjuk le olvasóink irányában s végre azon arczképet is közölhetjük, melynek már régen ott kellene állania a Vasárnapi Ujság csarnokában, de melyet megnyerünk a sokáig lehetetlen volt. Ez alkalommal megjegyezzük, hogy gr. Dessewffy Emil 1814-ben született s a nagyhirű gróf Dessewffy

Józsefnek, Kazinczy Ferenc tudós barátjának fia. A hazai közönség régóta ismeri, mint a politikai s irodalmi pályán egyik kitünő bajnokát, ki sokszor nem azon az oldalon küzdött ugyan, melyen az uralkodó hangulat látni szerette volna, de mindenkor a küzdelem szellemes és bátor lovagjai közé tartozott. Gróf Dessewffy Emil, Auré. bátyjának halála után a conservativ nézetek vezér képviselője lón mind az országgyűléseken, mind az ó vezérlete alatt megjelent „Budapesti Híradó”-ban. Hányszor vívott keményen keményebb harcokat a szabadelvű párt kitünő tagjával, b. Eötvös Józseffel, — kivel most az ország tudományos intézetének, az Akadémiának elnöki székét osztja meg az 1858-ki új szervezés és választás óta. Csapán azért emlitjük együtt a két nevet, hogy alkalmunk legyen újra kimondhatni, mikép az ország csak örvendhet, hogy legbeceseb s legfontosb ügyeinek egyike, a tudomány ápolása, oly kezekben van, melyek annak jövő kifejlesztését, virágzását illetőleg a viszonyaink közt legnagyobbnak tartjuk. Az ég segítse a hazai tudományosság vezéreit nagy és nemzeti feladatukban!

ben fejtegetni. Mióta mindezt, mint gondolom, a haza rokonszenves helyeslése mellett és az Akadémia által megértve, hazámfiak szívére kötöttem és megfontolásuk alá terjesztettem, a haza által lelkesen felkarolt és bővebb anyagi eszközökkel ellátott intézet megélénkült tudományos tevékenysége, a maga illetékes medrében tartva magát, munkásságát abban s azon buzgó szorgalommal igyekezett folytatni, melyet azon nagy ügy hivatkozta, melynek szolgálatáért, nekik mulasztatlan kötelesség gyanánt szab eléje. Azok iránt, kik ez irányban s az Akadémia köréhez tartozó különböző tudomány-szakokban történtek, titoknokai előterjesztés fogván a tisztelt gyűlékeznek teljesebb tájékoztatást nyújtani, csak azt jegyzem meg, hogy egyébként a lefolyt akadémiai évben intézetünk körül valamely oly kiváló tény, mely különösen reá irányozta volna a közgondolkodást, nem fordul elő. A viszonyok közbenjött fordulata a hazafi-gondokat más téreken folytatott, más nemű küzdelmek tartván lefoglalva, a magyar elmék lélektani mivoltából könnyen megérthető, hogy felénk ezalatt a közfigyelem kisebb része lón irányozza, mint azelőtt. A mi szokásos gyengéink ugyanis, hogy könnyen meg tudunk arról felejtkezni, mikép összes hazai közügyeink benső viszonyban és egybefüggésben állanak egymással, hogy ápolásunkat mindnyájan megkivánjuk, s hogy a valódi siker, és a fokozatosan mind többet összefoglaló és mind továbbra élő előhaladás lehetősége, ezen ápolás folytonossága és párhuzamosan működő hatása által van föltételezve. Akadémiánk alkotói, mint tudva van, ezen intézetet azért létesítették, hogy magasabbra emelkedésünk szellemi s egyszersmind erkölcsi alapokon történhessék, nem helyén kívüli dolgot fogunk tehát cselekedni, ha említett gyengénkkel röviden ugyan, de kissé bővebben kívánunk megismernedni.

Ha igaz, hogy a művelődés menetének a tudás terjesztését, a külön népfajokba Isten által plántált szellemnek és képességeknek nemesítése és magasabb erkölcsi értékre emelésével karöltve kell valósítani, — ha igaz, hogy a tudományterjesztésnek az emberi értelmiség sommjának öregbítésére kell irányoztatnia, és hogy ennek, mint gyakorlati eredményben, abban kell kifejezését találnia, hogy az emberiség és a haza olyan okos barátainak száma legyen minél nagyobb, kik helyesen és józanul gondolkozva, okkal és móddal cselekedni tudjanak is, akarjanak is — ha igazak mind-ezek, úgy kétségtelen egyszersmind, hogy minden nemzetnek, mely nem tengeni és lézengeni, hanem élni akar, birnia kell azon öntudattal, hogy azon nagy munkának, melyet az emberi értelem véghezvisz, kitartással és saját képességéhez képest volt részese, hogy az emberi értelem vívmányait és haladásait magától telhetőleg mozdította elő, s hogy megtegye mindent, mit a cél kívánt, és mi ahhoz vezethetett. De fogunk-e birhatni ilyen öntudattal, ha említett gyengénkkel ki nem vetkezünk? és vajjon nem azt tapasztaljuk-e, hogy nálunk nem csekély azok száma, kik, ha valamely hazai közintézettről van szó, amellettel felbuzdulni, sőt arra áldozni is készek, de ezt megtéve, fájdalom, azt hiszik, mikép ezzel már megtették mindent, s ha például az ő hozzájárulásukkal a tudományokat az eddiginél nagyobb mérvben terjeszteni képtessé tett Akadémia munkásságának daczára a tudás nem terjed azon mérvben, melyben terjedhetne, e fölött csodálkoznak, de nem veszik észre, hogy a cél éppen az ő közönyösségük miatt nem vala megközelíthető, mert azon munkásság eredményeit, melyet magasabbra fokozni segítettek, vagy meg nem szerezve, vagy azokkal megismerkedni méltónak sem tartva, azokat teljesen ignorálták, s ha az Akadémia kiadványainak tömege eladatlanul hevert is raktárában, a tudomány dús sikerű terjesztését tőle, mint valamely Deus ex machinától, várták és követelték mégis? És nem ezen gyengénk jelenségeit látjuk-e, valahol szellemileg mozoghatunk, más irányban és téreken is? — Hányszor tapasztaltuk, hogy ha valamely hazai ügy mellett hazafias melegséget, hő vágyakat és buzgalmat fejtettünk ki, azt hittük már, mikép ezzel megtettünk mindent, noha ezt párhuzamosan történő okkal s móddal cselekedésnek kell vala kiegészítenie? És nem gyakran tévesztettük-e szem elől intézetünk halhatlan alkotójának általa annyiszor és oly behatolag elénk adott azon tanítását, hogy minden, bár nem nagyszámú nemzet, mely végzettszerűleg önfenntartási küzdelmekre levén utalva, szilárd elhatározottsággal párosult okkal móddal cselekedés útján akarja és tudja egyszersmind értelmi és erkölcsi súlyát fejleszteni és növelni, saját magában birja azon egyedüli Deus ex machinát, mely ügyeire javulást és üdülést hozhat: a magasabbra

emelkedésre képesítő amaz erőt, melyet valamint senki rokonszenve vagy könyörüllete neki nem adhat meg, úgy bárkinek irigysége vagy közönyössége tőle el nem vehet, és a mely ruházhatja fel őt egyedül a jogosult önértelen feneklő azon állhatatossággal, mely vele a megbecsültetést és méltányoltatást szakadatlanul, és elvégre is kimaradhatlan sikerrel követeltetheti?

Ugy hiszem, tisztelt gyűlékezet, az Akadémiának ezen irányban s jobbára már régebben folyamatnak indult, de mind nagyobb térekre terjeszkedő igyekevei azok részéről is figyelemre és köszönetre érdemesek, kik ezen nélkülözhetlen tudományi források megnyitásának szükségét éppen úgy érezhetik, mint mi, noha azoknak nálunknál kevesebb hasznát vehetik is. S hogy ezen szükségét éreznők kell mindazoknak, kik a valót és igazat keresni szeretik és átérteni törekednek, mielőtt véleményt képeznének magoknak, az ép oly kétségtelen, a milyen tagadhatlan másfelől, ha azon gyakori felületességet, könnyelműséget, és olykor teljes tudatlanságot tekintjük, mely a rólunk és állapotunkról nyilvánuló véleményeket oly sokszor jellemzi, hogy ezen szükség valóban fenn is áll. És ha ez úgy van azokra tekintve, kik többnyire csak vélekedni és nem cselekedni vannak hivatva, mily becsesnek kell lenni nekünk mindennek, mi a teljesebb, mélyebb és több oldalú ön- és dologismerethez juthatást mozdíthatja elő? Valóban, tisztelt gyűlékezet, ha azon csekély hajlamot tekintjük, melylyel fajunk a tisztán eszmélkedő (speculatív) módszer és tanulmányok iránt viseltetik, különösen nekünk van okunk kiváló figyelemre méltatni, és minél bővebb és többszöri merítésre felhasználni a tudás azon forrásait, melyek a tények fejleményeinek mélyebb okaira, benső összefüggésekre, egymáshoz viszonylataira, és egymásba szövődéseikre világot árasztanak. — Az igaznak és valósnak tudása utáni ilyen törekedésbe nem fuladhat belé a hazának szeretete, sőt minél teljesebben és tökéletesebben ismerendjük hazánk multját és jelenét, annál több okunk lesz azt szeretni, és annál okosabban fogjuk azt szerethetni. De a teljesebb önismerethez is csak ez-n ut vezetethet bennünket. A tudás említett forrásainak használata észleltetni fogja velünk a tények hatalmának és a dolgok erejének természetét; ezekkel egybeazonosítva, s mérlegezni fogja másfelől eszméink, vágyaink és reményeinket, és így eljuttatni bennünket erőnk és képességeink azon elfogultlan felismeréséhez, mely cselekvéseinknek módot, irányt és mértéket szabva, ugyanakkor meg fog óvhatni mindazon keserű csalódásoktól, melyek erőnk tulbecsüléséből származhatnak, midőn meg fogja szerethetni egyszersmind nekünk azon sem tulcsapongani, sem ellankadni nem tudó szívósságát az önbizalomnak, melyre szükségünk van, és mely sem maga felett kétségbe esni, sem nagy és nemes célok érdekében türelmi nélkülözések, és tett fáradalmak s erőfeszítések sikere felett kételkedni nem képes.

Talán érdemesek, tisztelt gyűlékezet, ezen nézpontok arra, hogy azokat hazámfiak átértve, szívökre venni hajlandók legyenek. Az Akadémiának áthatva kell lenni az ilyenektől, és neki azt mindig szem előtt kell tartania, hogy a tudomány fejlesztése és művelése közben, irányt mindig attól kell vennie, mit a szellemi és egyszersmind az erkölcsi közállapot javítása megkíván.

A jelen alkalommal is vett föl keblébe új és jeles munkaerőket az Akadémia, kimutatni akarva így szerzett irodalmi érdemek iránti méltánylatát és kifejezni azon bizodalmas reményét, melyet az új tagok buzgó közrehatásának eredményeire nézve táplál. Munkásaink közül intézetünk legrégebbi tagját, Toldy Ferenc urat látandjuk az Akadémia tisztviselői sorából kilépni. Ismeri a haza azon kitűnő és maradandó érdemeket, melyeket ő irodalmunk terén szerzett. Ezek őszinte és hálás elismerése kísérendi őt részünkről azon új hivatali pályátra, melyen, mint tudjuk, a tudomány s irodalmunknak általa tett szolgálatok újabbakkal fognak öregbítettetni. Helyét a titoknokai széken, az igazgató tanács és Akadémia, közös választással egy kitűnő férfi által kívánta pótolni. Elég Szalay László urat megneveznem, hogy e választást minden hazafi, s a tudomány és irodalom minden barátjának helyeslése igazolja.

Vannak, tisztelt gyűlékezet, a nemzetek életében olyatén rideg s örömtelen korszakok, midőn az elméket nehéz gondok és aggályok töltik el. Azonban az ilyen idöket soványakká és terméketlenekké csak az teszi, ha ez aggályok a nemzetnek önmaga iránti hűségét ingatják meg, ha a szellemi tevékenység s az értelmi munka megdermedését vagy megszüntését idézik elő, s az önismeret

bővítésére fel nem használtatnak. Bennünket, úgy hiszem, úgy szívósságunk, mint hazánk és magunk iránti kötelességeink erete, mindig meg fognak óvni az ily veszedelmektől. A komoly idökhöz mért komoly elhatározottsággal lépünk tehát be a reánk következő akadémiai évbe. Fáradozzunk, dolgozzunk, híven és ernyedetlenül — tegyük mindnyájan, ezélszerűen mindent, mi a valódi siker érdekében szükséges, és legyünk meggyőződve, hogy a természet örök törvényeiserint, még a rideg idö is megtermi a maga gyümölcsét.

Ha ezen rövid elemzés magyarráza is azon jelenetet, hogy a mondott idöszakban a közfigyelem kisebb része lón reánk irányozza mint azelőtt, de úgy hiszem, nem fogja azt indokolhatni, valamint nem indokolhatná azon körülmény, ha most azon jelenetnek ellenkezőjét csak azért találunk tapasztalni, mert azóta a viszonyoknak ismét egy újabb fordulata jött közbe. Tisztelt gyűlékezet! A mi tudományos fejlődésünk később indulhatott voltaképen meg mint másoké, és nekünk az idö, ha a mulasztást helyrehozni akarjuk, elveszítünk nem szabad. Vannak nekünk oly feladásaink, melyeket ha megoldani akarunk, törekvéseinknek szakadozottknak, és nehány tudásra és íróra szorítottknak lenniök nem lehet. És ha vannak ilyen feladásaink, nem azokat kell-e különösen ide számítanunk, melyek ezen intézetnek vannak eléje tűzve? És ezért bármennyire égető érdekük lettek legyen is minden hazafi nézve, szemközt az újabb alakítás fejlemények menetével, a történetileg kifejtett jogállapotok érvénye mellett folytatott s felebb érintett küzdelmek, és egy illetén régi közjognak egy más, új korszakot alkotni akarónak követelményeivel helyt foglalt azon összeütközéseit, melyeknek a lefolyt akadémiai évben tanui valánk; bármennyire igénybe vehették egyszersmind az államtudományok és történetírás minden igaz barátjának is figyelmét, nem lehet és nem kelle mégis mindezeknek az Akadémiát akár munkásságában megzavarni, akár öt sajátos tevékenységi köréből kitéríteni. Azalatt, míg ezek folytak, az Akadémia és annak egyes tagjai folytatás s mindinkább bővülő eredményekkel nyelvünk emelése körül fáradoztak, a tudományokat művelték, és forrásaik közül kinyomozni, összegyűjteni, s közhasznosakká igyekeztek tenni, történelmi, természettudományi és legujabban statisztikai tartalmú kiadványok és közlemények útján különösen hazánkra vonatkozva mindazokat is, melyeket kellőleg felhasználva és beléjük mélyedve megszerezhetjük és megtalálhatjuk azon egyedüli ösvényt, melyen haladva, ama nélkülözhetlen tudományhoz: a teljesebb, több oldalú és elfogultanabb ön- és dologismerethez eljuthatunk.

Szalk-Szent-Mártonban. *)

... Belétem a házba; — életem ki jött ki?
„Az öreg kocsmáros,“ nagy jószívűséggel
Fogadott, marasztott: akár örökléti
Legyek el ő vele és háza népével!

A mázskancsóból töltve áll a pohár
S a mily gyorsan ürül, oly gyorsan telik meg.
Jó kedvünk van; ő is csak néha sóhajt föl —
És arczán könyei végig leperognak:

„Életem hajóját vígan hajta a szél
Hajh! de zátony leve könnyen hűvösöm
A hajó fent van bár; — de mozdulni nem bír
Magamért nem bánom fiam! feleségem!“ —

Vigasztalni kezdém; — de maga kiálta:
„Ejh! hagyjuk a panaszt! bortól vig kedv támad!
Hallod, milyen zaj van? vendégim mulatnak!
Boroskancsójokban fekszik már a bánat!“ —

Jer, siess, nézzük meg a vigadozókat!“
És mentünk — az öreg poharát is hozván —
— Pató Pál, Pinty urfi, Orbán, s Szilaj Pista
Ott ülnek szép reudell a fenyőfa-lőczán

Kukorieza Janosi mesél a közepén.
Beszéli dolgait, óriások harczát:
Mint mászott a hegyre, mivel éltek ott fent?
S messze bujdosását, s Juliskája sorsát.

*) Emlékezés Petőfőre, jan. 1-én, születése napján.

Közben forog a bor; Orbánnak van kedve;
Pató Pál, Pinty urfi magát jól találja;
A büt mind kergeti vidám arczczal messze,
Legjobban a puszta vad Szilaj Pistája.

Mindenütt ott sűrű, ott forog a gazda
Az öreg kocsmáros jószágos képével,
Egyre hordja a bort a mulató félnek
„Aldja meg az Isten mind a két kezével!“

Szabadon találtam egyszer — valahára!
Félenken kérdezém, hát vajjon ő hol van?
„Kiűn a kertben meláz, gondolkozik éppen.
— Ez neki szokása — bent a mulatóban.“

De nyílik az ajtó hangos csikorgással
És én — fölédretem; közel boldogságom,
Szívemnek oly zajos, forró kivánsága
Eltűnt, elenyészett, mint egy „tündéralom.“

Szél Farkas.

Szolnok védelme. (1552.)

(Történelmi beszély.)

P. SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

Szolj előlem, törpék korszaka; épüljtek fel, szédült szent romok! Mit is keressen a költő a börcék csarnokában, hol szennyes kezekkel forgattatik a sülyedt kor istene? . . Mit a fejedelmi szobák kártpitos szobáiban, hol feszes arcu s köszívű diplomaták számítják ki a jövőt, határoznak a népek sorsa felett?

Le a sikra, vagy fel a szabad bércz fokára! Oda, hol saját sorsáról önfegyverével intézkedik a magyar; hol rabláncz ellenében kivont kardot zörget; hol mint az amerikai őserdőkben települők minden pillanatban készen kell állnia a harczra, de éppen e harcz teszi őt nagygyá és szabaddá!

Tündéri hatalmu képzelt, állítsd elémm még egyszer hajdani fényében a magyart; kösd fel még egyszer előttem őseimnek kardját; emeld egy fővel magasra daliás alakját; vedd le a lánczot lábairól s tedd védő inggé szabadra emelkedő mellén; tüzd fel sisakára a bérczek királmadarának röpkedő szárnyát s vezesd fel vára sánczaira, hadd küzdjön lételéért, — kedvesebb az nekem a halottak csendénél.

Föl föl! A képzelt kitzte e szabadság zászlaját a várfokára; megnépesíté a bádogfedelű tornyokat s várkastély palotáit; zúgó ellent száguldoztat a haza rónán, — előre!

I.

Több, mint háromszáz év előtt azon sártenger helyén, melyen ma Szolnok városa fekszik, a Zagyva és Tisza összefolyása által képezett szögben hatalmas erődítményekre s ezek sánczai között ékes kastélyra találunk.

Két oldalon a Tisza és Zagyva elégnék látszék a várfalak fedezésére erődítők előtt; de a harmadik oldalon óriási földhányatok, majd kettős sáncz és téglafal emelkedék, melyből csak alig látszának ki az őrség feje számára épített várpalotának bádogtornyai.

A bástyákon fényes mellvértű és sisaku vallon harezosok nehézkes fegyveresövéen, olasz kopjások zászlóin vagy magyar huszárok röpké forgóin csillámlott fel a nap; itt ott több ölnyi hosszú fali puskák vesztegeltek, melyeket tágas öblü taraczkok és sugárgyuk váltottak fel, kivont kardú tüzéréktől őrizve.

Mindez mutatja, hogy a vár parancsnoka, Nyáry Lőrincz uram ő kegyelme, várát jó karban s védtelenre készen tartja, mit a csak nem rég történt temesvári eset; Losonczy hős halála, s a budai basa nagymérvű készülődéseit éppen nem tettek feleslegessé.

Maga a várur most is a várudvaron áll, szemlét tartva a vidéki nemesség egy kisdéd csapatja felett, melyet a Szolnokot fenyegető hírek hallása a nagy fontosságú vár véletelére szólított.

Nyáry Lőrincz mintegy negyven éves, napbarnította, s házasa hajló férfiú; arczán a magyar jelleg félreismerhetetlen kerek vonásaival; szemében nyíltság; homlokán hazafigondok s az elhatározott jellem mély ránczai. Alla kissé előre nyomul s ökölnyi aranygombokkal diszló mentéjét a dacznak bizonyos nemével hordja félvállán, mely toporzékoló ménén a vezér daliás tartását sokban emeli.

Mellette, nyilván keleti származásu hollószin paripán, mely többször van két, mint négy lábón, hadnagya Pekry Gábor áll.

Gyönyörű ifju dalia, kit rokoni kötelékeken kívül parancsnokához csaknem megfejthetetlen személyes vonzalom csatol. Már 18 éves korában megjelent ez ifju Nyáry oldalán s azóta nincsen amannak egyetlen csatája, melyben ne ő legyen a másod szereplő; még csak 26 éves s vítézi hire széthangzik az országban; lantosok ha lelkesíteni akarnak, példányul őt szokták ajkaikra venni: a nagyhirű, de kincsben szegény *Tinódy* boldog, ha róla énekelhet.

Fényes szöghaja nehéz gyűrűkben veri párduczkaezagányát; tűz szemei, nemesen görbült sas orra, göndör fekete bajusz s keskeny ajkak fölé hajol, melyek alatt két oldalon szabadon hagyott állát puha szakál gyűrűi körítik. De jelleme és lelki felsősége az ifjunak nemesen domboruló szabad homlokán festekeznek, melyen minden tisztasága mellett is néha valami ábrándos, költői homály borong. Arczizmai még gyermekien elsimultak, mi mutatja, hogy

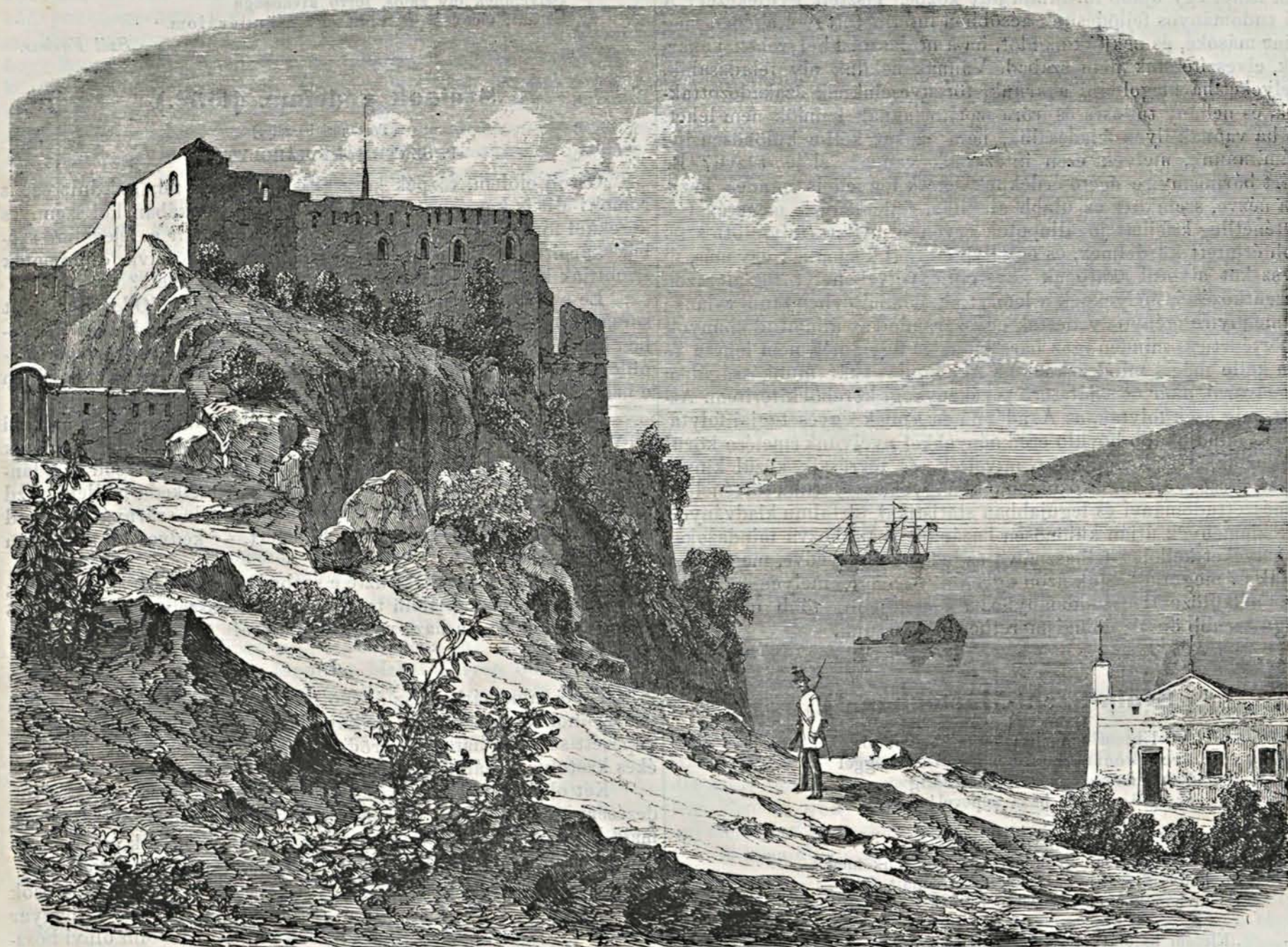
muskétást s kétszáz ötven olasz harcztot adott rendelkezésem alá. Én azonban csak a honfiak lelkesedésében s erejében bízom; ti vagytok lelkei e magyar végbástyának. Saját tüzhelyeiteket, nejeiteket, gyermekeiteket véditek; saját nőm, gyermekeim itt vannak közöttetek, mi mutatja, hogy én itt akarok élni vagy halni. Én erre esküszöm; s úgy áldjon Istenem, a mint szavamat beváltom.

A forgók megingottak a hősök fején; a kardok elhagyták hüvelyeket s a vár falai megrendültek a kis csapat férfias esküszavára.

— Esküszünk földi boldogságunkra és lelkünk üdvére, hogy téged és e várat utolsó csepp vérünkig védjük. Isten minket úgy segítjen!

Nyáry hüvelybe dugta ősi kardját.

— Most barátim — mondá nyájasan — legyetek ma aszta-

A cattaroi öböl és Sutorina völgye

ifju álmait szenvedélyek még nem dúlták s nehéz szemérmes pillái úgy rejtik a fényes szemek tűzét, mintha azon érzelmeket akarnák elföldni, melyek minél rejtettebbek, annál jobban égetnek belől.

Nyáry rövid velős szavakból álló beszédet tartott az ujonjtott védőkhoz.

— Ma vettem a hirt kedves barátim, hogy az ozmánok fenyegetése *Szolnok* ellen nem fenyegetés többé, hanem beváltott szó. *Achmet* a nagyvezír Temesvár, Drégel, Lippa és Salgó eleste után *Szolnokra* és *Egerre* készül törni s *Ali* a budai basa, hogy vezére előtt kedvet nyerjen, maholnap falaink alatt áll. Hallhattátok, miképen készül őket fogadni *Eger*: illő, hogy mi is megfeleljünk a szabad magyar nevének. A Dunát elvesztettük már; s ha a Tiszát is elveszítjük, hol lesz a magyar hazája? Én megtettem mindazt, mi *Szolnok* védtetére szükséges; váram nem szegény puskaporban; egész évre el van látva eleséggel s ő felsége a király 400 vallon-

lonnal vendégeim; aztán kiki foglalja el a helyet, melyet hadnagyon *Pekry Gábor* mutat neki. Addig is Isten veletek!

Nyáry a külső sánczolatok szemléjére sietett; *Pekry* visszamaradt, hogy a kis huszárcsapatot elhelyezze.

Azalatt, míg a várudvaron ezek történtek, benn a palotában egészen másszerű jelenetre néztek mogorva szemekkel *Nyáry* ös-
atyáinak képei.

A szép *Török Margit*, Nyáry fiatal neje előtt a vallonok kapitánya, a deli *Enzinger* ereszkedik féltérde.

— *Margit*, meny anyyala hallgass meg! . . . Te nem lehetsz oly kegyetlen, hogy kihallgatatlanul mondj halálos ítéletet egy ifju szív felett, melynek Isten után imádsága tárgya te vagy. Hiában tagadnád, te nem vagy, nem lehetsz többé közönyös irántam; szemeid pillantásából, márvány homlokod elpirulásából gyakran

láttam én ezt. . . *Margit*! kezeid reszketnek az enyémben; te enyém vagy; az ég minket egymásnak teremtett, — neked enyéme kell lenned!

A szép nő igyekezett a fiatal tiszt heves kézzorításaiból, öléseiből menekülni; de arca lángban állt; keble lázasan emelkedett s hosszú szempilláin a szenvedélyes fölindulás könnyüi ragyogtak.

Az ifju érezte a győzedelmét s lángoló arczczal folytatta ostromát.

— *Margitom!* Mitől remegsz? Nem bűn, nem véték az, mire szerelmem kér; csak egy sugára a reménynek, melyet a legmélyebb börtönök lakóitól sem von meg a természet. Engem csupán e remény tart életben s ha ezt megvonod, elhervadok, mint napsugár és eső nélkül a virág. . . Mutass nekem reá a leghalványabb csillagra, mely az ég boltján kétes fényben ragyog; kösd ezer meg ezer feltételhez, a legvékonyabb szálú reményhorgonyt: ő csak ne mond ki a rettentő szót, hogy — soha!

Egy pillanat még s ő talán örökre el van veszve, — de az ajtó egyszerre felnyílik s annak küszöbén *Pekry Gábor* áll meg, a jelenet hatásától lekötötten; a megnyomott kilincset még mindig szorítva markában, mintha azt akarná összemorzsolni; vagy mintha félné, hogy elbocsátva támaszát, meg nem tud állni lábain.

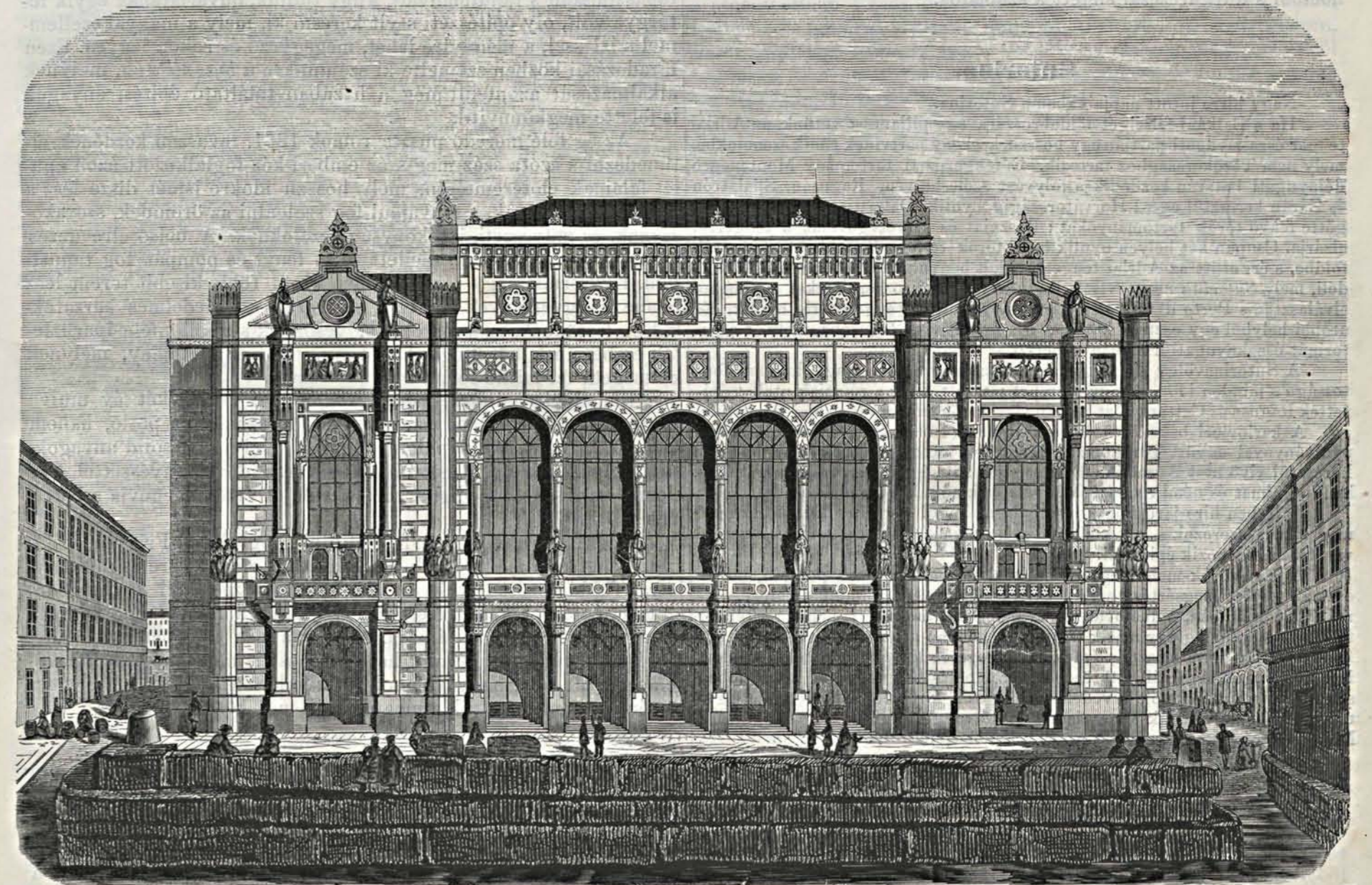
Enzinger megdöbbenve és elhalványodva ugrik fel; aztán bosszusan szólott valamit az alkalmatlankodóról.

— Mondott ön valamit uram? — kiált *Pekry* lángoló arczczal s vasmarkaival a tiszt karját megragadva; — ha van valami mondani valója, azt kinn rögtön elintézhettük.

A női szem rögtön belátta a két férfiú kedélyállapotát. *Pekry* tűzzikrázó szeme szintugy mutatá ezt, mint azon ajkak reszketésege, melyekről csak percz előtt a csábítás ördögi hízlegései folytak alá.

Margit leküzdé zavarát s a két harczi közé lépett.

— Az Istenre és mindenre, mi előttetek szent, kérlek benne-

A pesti új redoute-épület. (Feszl Frigyes terve szerint).

*Török Margit*ot nem szerelem, hanem családi összeköttetések veték husz évvel korosb férje karjaiba; a fiatal leányka még nem hallott volt egyetlen hízlegő szót, melyet a szerelem, vagy bűn ajka teremt; szívének az volt első melegebb dobbanása, midőn az ifju vallontiszt első vallomásait tevő. Férje hidegen férfias, szótlán természetet nem volt alkalmas arra, hogy e regényesre hajló szívről a jégburkot lepattantsa; a hazafignodok Nyáryt sokkal jobban el is foglalák, hogy sem figyelmét neje hajlamai és érzelmeinek kiismerésére fordítsa; ő jó férj volt, de rossz szerető.

Oh és a nőszív oly gyöngé, míg más erősebb érzemény által vértézve nincsen! A kötelmek, melyeket a házasságnak szerelem és gyöngédségtől át nem melegített törvényei szabnak reá, ritkán elégségesek dacolni azon szenvedély-viharral, mely annál erősebb, minél később jön alkalom a kitörésre.

Török Margit alélva, mondhatni eszméletlenül feküdt *Enzinger* karjai között; szemei le voltak csukódva s pillái alól alig tudtak kibirkozni a könnyük, melyek lázban égő arczáin peregetek alá.

teket, távoztassátok el a bosszúságot sziveitekből; egy szerencsétlen nő becsületét semmisítenétek meg az által!

Aztán kéroleg fordult *Enzinger*hez.

— *Enzinger!* Távozzék kegyelmed! . . . Kérem . . . Parancsolom!

Enzinger eltávozott.

— *Pekry!* — szólalt meg a megszegyenülése közben is igézően szép nő — én kegyelmedet nemes lelkü, becsületes férfiúnak ismerem, ki véletlenül egy szerencsétlen titok birtokába jutva, nem fogja azt egy család megrontására fordítani. Erről meg vagyok győződve. De én többet várok a kegyelmed igaz magyar lovagiságától . . . Kegyelmed kerülni fog minden összekoczczanást *Enzinger*rel.

Hogy *Pekry* lélekállapotát ismerhessük, kénytelenek vagyunk elhárítani a fátyolt, melyet eddig talán maga sem vont félre teljesen érzelméről . . . Ő *Nyáry*net bálványként, ideálként imádták követte őt mint holdkőros a hold járását, indokolatlanul, észrevét-

lenül, — a természet ösztönéből. És most szentségtelen kezekkel látta nyulni a rablót azon oltárkép felé, mely előtt ő imádvá sem mert volna leborulni.

Első érzelmé e csábító iránti boszu volt; de Margit fellépése érzelmeinek más irányt adott; a féltékenység a nő féltékenységét a csábító javára rótta fel s a mint e miatt megvetése a gyöngye nő iránt emelkedni kezdett, visszanyerte férfias büszkeségét és hidegségét. Mintha mondta volna önmagának:

— Ó szív, hát ily eszményt tudtál bálványozni?!

— Asszonyom! — mond szárazan Nyárynéhez — férjed küldött, hogy tudassam veled, miszerint ma estvére számos vendéget vár. Ennyi az, mit mondan akartam s mit ezennel tudtadra adok. Egyébre, mi itt történt volna, nem emlékezem.

Ezzel megfordult, hogy eltávozzék, de Margit rohanva kapott jobbához, hogy azt hálája jeléül megszorítsa.

Pekry, mintha kigyócsipést érzett volna, elrántá kezét a nőieiből s dult arecczal sietett a szabadba.

(Folytatás következik.)

Sutorina.

Nagy hirre jutott napjainkban a Sutorina.

Ha a Balkáni félsziget földabroszára egy pillantást vetünk, az Adriai tenger északnyugati partján egy hosszú, keskeny partvidék tűnik szemünkbe, mely nem Törökországhoz tartozik. E tengerparti tartomány Montenegro délnyugati határán kezdődik s folyvást szélesbülve, Ragusán, Spalatrón és Záran keresztül egész Horvátországig nyúlik. Dalmatia ez, mely a mögötte fekvő török tartományokat: Boszniát és Hercegovinát a tengertől elzárja. Csupán két helyen nyúlik be a török terület északlakban az osztrák földre, s éri el itt az Adriai tengert. E két benyulvány (enclave) egyike, a déli, mely Sutorina nevet visel, Ragusa és Cattaro kerületeket egymástól elválasztja, s Porto d' Ostro és Castelnuovo közt a tengerpartig nyúlik. Ez utóbbi helyből egy osztrák katonai- és póstaút visz Ragusába, mely út a Sutorinát északnyugati irányban átmetszi.

A Sutorinavölgy Dalmatia birtokosára nézve igen nagy hadtani fontossága s minden időben nagy szerepet játszott. Már a rómaiak utakat építettek Ragusa és Cattaro közt, mint a vízvezetők fenmaradt romjai tanúsítják.

A karlovczi békekötés következtében (1699.) Sutorina a másik benyulványval együtt Törökország birtokába jutott. A török benyulványon keresztül vivő utat Ausztria építtette saját költségén, s ezért jutalmul szabad forgalmat és némi rendőri felügyeletet kötött ki magának a felett.

1851-ben híre járt, hogy Sutorinát az angol kormány Törökországtól meg akarja szerezni, s ott kikötőt és Boszniába s Hercegovinába vezető vasutat szándékozik építtetni.

A jelen török-montenegroi viszály alatt Sutorina azon pontján, hol az osztrák terület megsértése nélkül partraszállás eszközölhető, a hercegovinai földek főnöke, Vukalovic Luka sáncokat hányatott, honnan a tenger fölött — s hasonlólag egy másik ponton is, honnan a nevezett ut felett uralkodhatni. Ez által Ausztria érdekeit fenyegetve látván, csapatokat küldött ide, a fenyegetőleg felállított útegek lerombolására, mi annál könnyebben sikerült, mert a fölkelők, a védelmet meg sem kísérve, a helyet odahagyták. Ezután az osztrák sereg ismét visszavonult őrállomására Ragusába. Minderről részletesen szölvünk a „Pol. Ujdonságokban.“

A pesti új redoute-épület.

(Feszl Frigyes építész terve szerint).

Az épület, melynek rajzát mai számunk hozza, egyike lesz Pest legszebb építményeinek. S figyelmünket nem csak ez okból vonja magára, hanem azért is, mert már nem csupán az eszmék világában borogó terv, hanem a valóság küszöbét is átlépte, a mennyiben, egy évi munka után, a nagyszerű építmény alapfalai az első emeletig már készen is állnak s gyaníttatják az egészsékn kifejlesztő szépségeit.

A korábbi német színház és redoute kettős épülete már régibb alakjában is Pest legnagyobb építményei közé tartozott, mind terjedelmét, mind külsőjét, szobrászati ékítményeit tekintve. Az egyik fele, a régi német színház 1808—12 években Aman építész terve szerint; a milanoi Scala színház után ezt tartották a birodalomban a legnagyobb színháznak. Másik fele, a Dunára néző redoute-épület, csak 1827-ben fejeztetett be az előbbivel megegyező római stílusban; tervezője Pollák építész volt. A két épület egy millió forintnál többre került, pedig akkor mennyivel többet ért egy millió forint, mint napjainkban! — Tudva van, mily szomorú sors érte Pest város ezen legköltségesebb és legdíszesebb épületeit. 1847. farsangján, a „Zampa“ című tűzijátékos opera előadása után, porrá égett a színház; s 1849. tavaszán Buda-

vár akkori parancsnoka halomra ágyuztatá a gyönyörű redoutet, melynek termeiben a nemzetgyűlés tartotta üléseit.

azóta bús romok hirdetik fővárosunk egyik legszebb részén a mulandóságot. Végre Pest város községe elhatározá, hogy az újraépítést megkezdendi s egyelőre elhalasztván a színház ügyét, a Dunára néző rész, a redoute, felépítésének szüksége elismertette. Régóta nincs Pestnek egy nagyobb szerű tereme, mely táncz-vigalmakra, hangversenyekre s egyéb népes összejövetelekre alkalmas volna. Pénzalap is találtkozott, mihez leginkább a volt harminczad helyén eladott négy háztelek ára csatoltatott, miáltal a város mintegy 800,000 forintos építési alaptökére tett szert.

Az új épület tervét Feszl Frigyes pesti építész készíté, s az nem csak a község tagjainál, hanem a szakértő körökben is hangos helyesléssel találkozott. Mellékelt rajzuk teljes fogalmat nyújt a felállítandó épület stíljéről, mely fővárosunkban ritkítani fogja párját. Nevezett építész Európa legnevezetesebb városaiban szerzé tapasztalatait s tanulmányait, s úgy tudjuk, buvárlatának egyik fő-tárgya volt, oly építészeti stílyt keresni ki, mely a magyar szellemmel s ízléssel, a mennyire lehet, megegyező és rokon legyen. Ezen fáradozásai közben szemelte ki számunkra a *byzanti stílyt*, melynek alkalmazását azonfelül még a hazában találtató építési anyagok is felelte megkönnyítik.

Az ég felé meredő pusztá romok 1861. tavaszán kezdének el-tünedezni s azóta száz meg száz emberi kéz foglalkozott azon épület falainak előteremtésén, mely hosszú időkre ismét díszé lesz a magyar fővárosnak, s tanyájául fog szolgálni az örömnek, szórakozásnak, és művészeti, jótékonyasági czélloknak. A belső elrendezés a legnagyobb kényelem mellett kellő fényt és pompát fog tanusítani. Egy óriási nagy tánczteremen kívül több kisebb terem lesz benne hangversenyek, ebédlokok számára — terjedelmes karzatokkal. A festőknek, szobrászoknak, vésőknek s a különféle iparüzletek embereinek bő elfoglaltatást nyújtand ez építmény, melynek költségeül fél millió forint van határozva.

Remélhető mindezeknél fogva, hogy Pest egyikét év mulva az új redoutéépületben nemcsak valódi szükségét pótló, hanem állandó művészi becsü palotát nyerend, mely azon solid anyagokkal, melyekből épül, dacolni is képes lesz idővel, enyészettel. Oly elemi csapásoktól pedig, a minők elődjét érték, megóvja a hatalmas égl!

Végül még csak annyit említünk, hogy Feszl Frigyes építészeti tehetsége már régibb idő óta talált elismerésre és méltánylatra. Többi között ő volt az, kivel a nagy Széchenyi István 1848. előtt egy tervet készíttetett a pesti újtérren felállítandó pompás országgyűlési palota számára. A terv annak idejében méltó elismeréssel fogadtatott, s mint halljuk, most is megvan. A mult nyáron szó volt róla, hogy valahol közszemlére kiállítják. Akkor nem történhetett meg — talán megtörténik még később . . .

A magyar alföld egy vidéke.

(Ethnographiai vázlat.)

I.

Ugy hiszem, nem épen haszontalan munkát teszek, midőn a nép kül- és beléletének s művelődésének ismertetéséhez a következő sorokban némi adalékkal járulni akarok. A legnagyobb figyelmet érdemlő tudomány az ethnographia korunkban, midőn a nép akarata s természetes jelleme nemcsak hogy nem ignorálható, sőt inkább az európai közvélemény által is el van ismerve, hogy döntő befolyással bír a politikai viszonyok érvényes megváltoztatására is. „Nem az a kormány legerősebb, mely legtöbb csatát nyer meg, hanem az, mely mellett a közvélemény áll.“ A nép küllete, szokásai, értelmi köre, akaratereje és társadalmi viszonyai képezik az ethnographia főbb tárgyait, s egyszersmind azon feltételeket, melyek valamely közvélemény vagy néphangulat létrejövéséhez s megszilárdulásához az egyedül igazi magyarázatot szolgáltatják, melyeket tehát kivált napjainkban mindenek előtt éber figyelemmel kell tartani. Semmiféle kormányrendszer sem bír maradandósággal, mely a nép általános szokásaival, fogalmaival s meggyőződésével ellenkezik; a Bach-féle regimen is, mint avatottak mondják, azért bukott meg, mert azokat mellőzni vagy lejáznai törekedett. Vajha azért volna minél nagyobb számú ethnographjaink az ország különböző vidékeiről, hogy azokból a mindenek előtt szükséges

önismeretet megtanulhatnók! Így legalább azok is, kik az országos ügyeket intézik, s a néppel közvetlen érintkezésben nincsenek, a tényleges s nem a légből kapott alapra építhetnének, s nem mondhatnának oly valótlanosságokat, minőt az esztergomi értekezleten is mondott egy nagy befolyású államférfiu, állítván hogy a lefolyt 12 évben egy hang sem volt, mely a szabad választás mellett emelkedett volna! — De a mi közlemények ide vonatkozólag, a vidéki levelezések útján felmerülnek is, legtöbbször hamisak. Sokan irnak vidéki leveleket hízkelés, vagy magán boszúból, mindent dicsérve egyre másra, vagy legyalázva. S miután a tényleges állapot rendszeren sem oly derék, sem oly alávaló nem szokott lenni: ez az oka, hogy tulzó előadásainak az olvasó közönség nem nagy hitelt ad. A mi különösebben a népművelődés körül mutatkozó hiányokat illeti, azok legtöbbször eltakarva maradnak, megírni könnyű do log, a szerkesztő urak is kinyomtatják, mivel néha a pirosságérzet és a nagy közönség előtti megszegyenyítés a közügyre némi hasznót eredményez: ámde ilyenkor a szegény levelező lelkének nincs hova lennie a keserü szemrehányás, nyílt és alattomos üldöztetések miatt, melyek az őszinte sorokért ellene zúdulnak azok részéről, kik magukat találva érzik. Annál fogva legtöbbször dicsérőleg szól vagy hallgat felölök. *Tudna ő más hangon is szólani, de nem mer!* Ezt jelen közlemény készítésénél is tapasztaltam többeknél, kiket adatok gyűjtése végett itt-ott felkértem volna. E sorok szerzője azon szerencsés helyzetben van; melyben társadalmi álláspontjának megőrzése végett nincs szüksége a mások előtt való hízkelésre; magánérzelmeit pedig, ha volna, azon az utón intézi el, amelyen kapja és semmi szin alatt sem akarja nyilvánosan viszonozni. Azért az ügyet úgy igyekszik előadni, hogy van; tisztán tárgyilagos szempontból, tudományos érdekeért; s holmi aljas gyanúsítgatások ellen előre is tiltakozik.

II.

Szándékom egyelőre a tulajdonképeni népről, azaz az alsóbb rendű lakosságról szólni, a közép és felső osztályiak magán és társadalmi élete, műveltségi foka a különböző vidékeken is inkább egyező és ismertebb lévén. Azon népről, melynek rendeltetése, értelmi és akarat, de főleg anyagi képessége által fenntartani az erőt, mely a természet adományait közvetlenül kiaknázza, a többi osztályok használatára átnyújtja, és a mely „hont szerezni és hazát védni“ tud.

A népet e rendeltetés elérésére a népművelődés segíti, melynek előhaladási fokát e sorokban kimutatni igyekezem. Hogy azonban a dolgot a maga érdeme szerint kellőleg méltányolhasuk, tudnunk kell, hogy theoriát, mely a népművelődést a tökély fokára emelje, valamint eddig sem talált fel senki, úgy ezután sem alkotand; mivel annak utolsó mozgásoit sokkal mélyebb rejtély s homály fűdi, hogysem azok összességét tisztán körvonalozni, elméleti szabályokba fogni, s rendszerbe szorítani lehessen. És ez így van jól; mert azon perczen, melyben a művelődés a tökély fokára emelkedett vála, megállapodás következnek az eszmék világában, mi a szellemi és erkölcsi halállal egy jelentésű. Az emberi eszmék rendeltetése, hogy örökös surlódásban legyenek a tökély keresése közben, melyet megközelíthetnek, de elérni soha sem fognak. A népművelődés azért valósággal tökéletes példát sem a mult idő, sem a jelen élet nem mutathat; úgy hogy e szerint, midőn valamely nép műveltségéről van szó, azon népek többé kevésbbé műveletlen voltát akarjuk alatta érteni.

Nem ide tartozik, elősorolni azon eszközöket, miket a művelődés a maga czéljának elérése végett felhasznál; mint szintén azon körülményeket sem, mik ide véletlenül, de elhatározólag befolyanak; én csak a siker felett akarok szemlélet tartani, s azt, a mi jeles, csak mellest elmlive földolgozni leend az előttem hiányoknak mutatkozó dolgok megjelölése. Azonban egy vidék műveltségi fokát határozottan megszabni, roppant feladat, minek egyes ember aligha megfelelően helyesen. Ki birna számbavenni minden eseményt, jelenséget, mely ide vonatkozik? Ki ismerhetné a nép mindenik tagjának értelmi körét, akaraterejét, társadalmi viszonyait? Azért főleg a tények regisztrálásánál maradok s az itélet-tételek legtöbb helyt t. olvasóimra bízandom. — E sorok szerzőjének azon kívüli, hogy közvetlen és mindennapos érintkezése van a néppel, több év óta jó alkalma volt tarlózni a népművelődés mezén, de azért igen tudja és érzi, hogy az óriási térség, melyen minden egyes fűszálat felismerni lehetetlen Annál fogva kijelenti,

hogy bizonyosságot, a mennyiben az általánosra egyesekből következtetni fog, nem igényel magának; s a jóakaratu, de nem a közönsége előtti hízkelésből származó helyreigazítást bárkitől szívesen veendi.

Ambár a népművelődés tökéletes theoriáját nem adhatjuk: van mégis bizonyos elv mely azt a keresztyén világ egyetemes vallomása szerint szabályozza, s ez: a *humánitás*. Vannak továbbá bizonyos fogalmak, melyekre való tekintetből egyik vagy másik vidék műveltségéről következtést húzni lehet. Ilyen fogalmak nézetem szerint: a *vagyon gyarapodás és külső műveltség*, a *társadalmi élet*, a *tudományosság*, végre az *erkölcsiség*. E fogalmakat szem előtt tartva, szölok a következő pontokban *Debreczen vidékének* népéről.

III.

„Mind tösgyökere, erős, izmos, el nem korcsosult magyarok; olvassuk a debreczeniekről egy ujkori földíratban. (Fényes Magyar. Geogr. Szótár I. 245.) Ugyanez áll a szomszéd községék: H. Bösörmény, B. U. Város, Nánás, Dorog, Szoboszló, Derecske, Kaba, Hadház sat. lakóiról is kisebb nagyobb körülírással. A debreczen, ember általában csontos, szikár testalkatu s feszes magatartásáról a vidéken is azonnal felismerhető. Szép növésű emberek vannak még Nánáson, de mindenek fölött Kabán. A nőnemű fiatalág Debreczenben és H. Bösörményben általában kevesebb kellemmel bír mint a férfiu; a mi kedvező jelenség, mert hol a nők közt feltűnő sok szépség van, ott a férfiak satnyák.

Debreczen lakosainak *szorgalma* általán véve példányul szolgálhat a hazában. Már ezelőtt 70 évvel megírták róla: „Eminet inter caetera regionis oppida incolarum frequentia, opificiis, negotiatione.“ (Comp. Geogr. Bd. 279.) *Mezőgazdasága* az egész vidéken legjobb, a tanyai gazdálkodás a *baromtartásra* különösen kedvező alkalmat szolgáltatván. Az ipar is naponkint új erőket nyer, a régi időtől fogva híres *debreczeni szappan* azonban a szegedi által mindinkább háttérbe szoríttatik. A vasutnak a kereskedelmi forgalom növelésére még eddig nem lett meg reményelt befolyása, sőt az időtől fogva híres *debreczeni szappan* azonban a szegedi által mindinkább háttérbe szoríttatik. A vasutnak a kereskedelmi forgalom növelésére még eddig nem lett meg reményelt befolyása, sőt az országos híri „szabadságok“ nagyszerűségét igen megcsökkentette. A vidéken koránt sincs annyi szorgalmi erő, a mezőgazdasági körülmények sem oly kedvezők. A tagosítás vagy arányosítás csak kevés helyt van végrehajtvá, ugyanazért a földművelő osztály szegényebb mint a városi. A messzire terjedő határok miatt a fertály telkesek is főleg lovat kénytelenek tartani, minek következtében a szarvasmarhatartás és trágyázás kellő mennyiségben nem történhetik. Az ugarrendszer, a 20—30 vagy legjobb esetben 10 év multán forduló földjavítás mellett, csak alig képes fenntartani a termő erőt. Ide járul még azon körülmény is hogy a vidéki nép a *trágyát* a „gazdaság varázsszerét“ helyzetéhez képest sem tudja illőleg megbecsülni. Néhol a garágyára, helységek alá vagy utfélre kihányva, másutt oly sok alomszalmával használva találjuk azt, hogy végtére ereje nagyon csekélyre száll alá. A *lucerna- és burgundi-répa-termelés*, a kis gazdaságok eme tulajdonképen való emeltyüje nem részeseül kellő pártfogásban. Az utóbbi cikk leírására azonban az idén épült debreczeni répacukor-gyártól némi lendületet várhatni. Nagyon helyesen tenné — a gazdálkodásra visszatérve, a valamely bihari vagy debreczeni gazdasági-egylet, ha a vidéken olcsó vagy épen *ingyen kenyvecskék* által a helyes gazdálkodás elveit és fogásait a felnőttekkel megismertetné! Ipar tekintetéből nevezetes, hogy majd mindenik községnek van kiválasztott iparága, melyet a földműveléssel együtt üz. Nánáson *köleskását* s *szalmakalapot* készítenek roppant mennyiségben, ugynevezett szalmakalapgyárnak azonban, melyről némely vidéki levelek szölnak, híre sincsen; magán házaknál, konyhákban vagy épen az utca közepén áruól kofák által készíttetnek azon czikkeket. Bösörményben — a vidéken itt terem a legjobb árpa — és Debreczenben a *hálkötés* divatozik az asszonyoknál, noha nem nagy mértékben. A N. Várad melléki oláhok *famunkákat*, a n. bajomiak *gyékény munkákat*, a szalacsiai *szalmazékeket* készítenek. Kaba híres *méhtenyésztéséről*, Derecske *vöröshagymáiról* sat. Mind-e mellett is azonban a közép igen nagy része, ha a mezőből beszorul, tétlenségnek adja magát, s henyélve pipázza át a telet, miközben nyári keresményét egészen felemészti.

Az ipar és anyagi gyarapodás tekintetéből olajtandó vajha e vidéken felkarolnák a *selyemtenyésztést*, mire az ut némileg már meg is volna törve. Debreczennek, H. Bösörménynek, Hadháznak

terjedelmes *epreskerái* vannak; a h. bősörményi határban a forradalom előtt fennállott Karap-féle selyemtenyésztő i. ézetnek nagy kiterjedésű eperültetvényei még mindig használható állapotban léteznek. Egy nagytermészetbúvár mondja: „Azon hat hét alatt, melyben a selyembogár elvégzi munkáját a selyemtenyésztésből a legszegényebb család is megkereshetne gazdálkodási hátramaradás nélkül 100 forintot évenként.“ Asszonyaink szeretik a selyemruhákat, ne restelkedjenek azért foglalkozni a selyemtermeléssel. A múlt évben a m. kormány is felszólított bennünket a dologra, sőt ingyen tojásokat is ígért; de e felszólításnak Debreczenben és vidékén, mint hivatalos helyről megtudtam, semmi sikere sem lett, mindössze is Hadházon természetek kisebb mennyiségben. Ennek egyik okát az akkori hatóság eltévesztett intézkedésében találok, a mennyiben a tojásokért a szolgabíróhozhoz rendelt folyamodást. Nem olyan emberek vagyunk mi, hogy minden csekélységért irkafirkáljunk, hivatalszobákba instanciákkal futkározzunk! — Hozzánk közel Mátészalka körül évenként meglehetősen mennyiségű selyembogár kerül eladás alá.

Külső tisztaságra a debreczeni és vidéki nép általában kevés gondot fordít. Az udvarkörnyék legtöbb helyt rendetlen és piszkos. A vidéki házak épületei egy-két uradalmi községet, péld. B.-U. Város, Tetétlent kivéve, kicsinyek, rendszerlenül építvék. Sok helyt az építkezési stílushoz tartozott, a házak elejét nem vonni ki az utcára, hanem az elébe még a disznó-ólat illeszteti. Mily különbség tűnik szeméibe az utazónak, midőn péld. a dorogi, szoboszlói, nánási, kabai, h. bősörményi kicsiny, utcára rendszeren egy ablaku, minden rend nélkül össze-vissza épült, s itt-ott kerületen lakházakat, a szathmármegyei svábok cél-szerű, izletes és széd sorban álló épületeikkel összehasonlítja. A lakházak egészségtelen levegője egyik oka a mezőről beszurult földmivesosztály *sápadt arcszínének*, kisdetek betegkedésének s gyakori halálzásának. Valóban szükség van a H.-Bősörményben alapítandó kerületi kórházra, s a másutt is, mint B.-U. Város, Sz. Mihály, ujonnan alapított fizyikusi állomásokra s a Debreczenben is évenként szaporodó *orvosokra*. És ez igen jellemző körülmény. Plátótul kérdeék egyszer, hogy ha mint utazó idegen városba jutna, micsoda jelekből ismerné meg ott a népnevelés elhanyagoltságát? „Abból, úgy mond a bölcs, hogy ha ott sok az orvos és bíró!“ (Plut. de rep. I. 2.)

Az életmódot a mi illeti, ezeket közölhetem. Debreczenben a nép legtöbb *hust* eszik, *szalonna* pedig talán az egész világon itt fogy el legtöbb. Vidéken még nyári munka idején sem esznek rendszeren *hust*. A hajduvárosok különös ételneve a *tésztákása*, mely más vidékeken ismeretlen, itt pedig a külső munkásoknak egy nap úgy mint más nap rendszeren élélmét képezi. Ezt kinn a mezőn a gazda vagy megbizottja készíti, úgy hogy miután vasfazékban a szalonnát megsütötte, a zsirba egy két marék köleskását vet s azt ottan megpirulni hagyja. Ez megtörténvén, vizet tölt hozzá, s ebbe több kását és otthon elkészített száraz tésztát vet. Az egészét

pedig addig hagyja főni, míg a kása jól megpuhul, de egészen szélylyel nem fő. Így egy fél óra alatt kész az egyszerű és izletes étel. Tiszáninnen sokkal válogatosabb a mezei munkás. Ott ismernek helységet, melyben a napszamosok délre pálinkát, levest, *hust* s vastag ételt vagy tésztát követelnek a gazdától. A *pálinka-ivás* mindenütt nagy mértékben elharapódzott s nélkülözhetlenné vált. Otthon a *gyermek is rendes porczót kap*; leányok azonban, főleg legények előtt, még némi tartózkodással iszzák. Szegényebb házaknál lakodalmakban is e mérges ital szerepel bor helyett. Senkise meg igyekszik gátot vetni az elharapódzott szokásnak, melyben egyik okát tartom a legelső nép szellemi tompaságának és nyereségre való hajlamának. *Gyökerez orvoslást* e tekintetben nem adhat más, mint a *virágzó mezőgazdaság*, mely olesó és bő táplálékot nyújthatna a népnek, s nem üzné azt ereje visszanyerése végett végmenedéket a pálinkánál keresni. Lásd e tárgyat bőven s alaposan fejtegetve. Vegyt. Kép. Csengeri I. 275. A *fényezés* a nőnemenél igen elterjedve, Debreczenben és Nánáson leginkább. A *krinolin* parasztleányoknál sem ritkaság, noha általában még úgy

tartja a nép, hogy közülök azt „*becsületes személy*“ nem veheti magára. *Tűz elleni biztosítás* kevésbé van elterjedve e vidéken. Debreczenben azonban a gyakoribb szerencsétlenség miatt a Magyar biztosító-társaság erejét igen-igen sok házon láthatni. A szomszéd községekben olyan sehogyse áll a dolog, a mint Tetétlenről a „Debreczeni Közlöny“ 22-ik száma jelel. H.-Bősörményben 1858-ban leégett körülbelül 300 ház s a kárvallott nép 10–15 épületnél, mint hivatalos helyről tudom, maig sem biztosított többet.

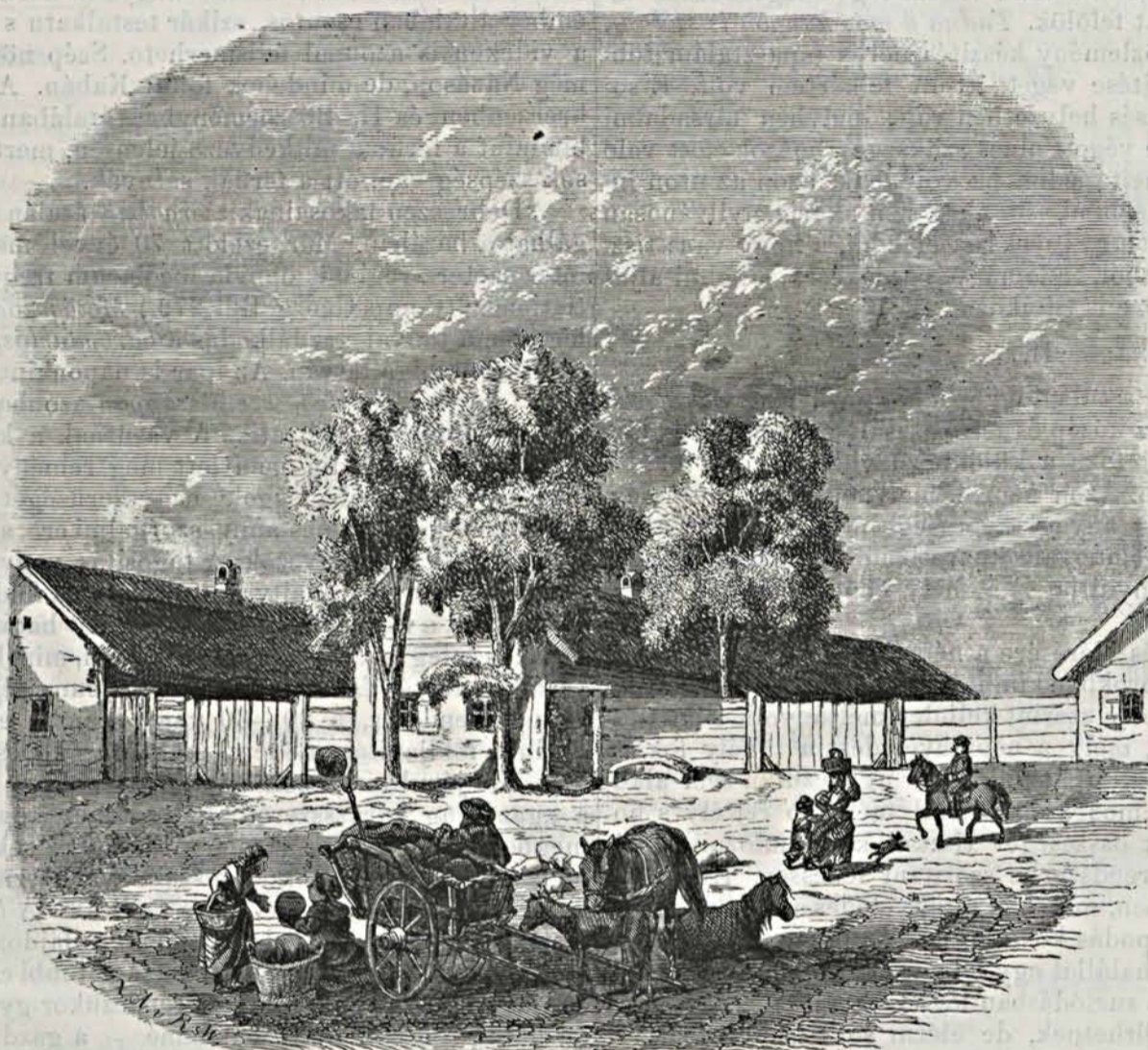
(Folytatás következik.)

Petőfi lakása Gödöllőn.

Azon érdekelt-ségnél fogva, melylyel a közönség minden iránt, a mi Petőfi életírásához tartozik, viseltetni szokott, egyike tisztelt munkatársainknak beküldé hozánk azon ház rajzát, melyben Petőfi 1844-ben Gödöllőn lakott, s mi a rajzot azonnal fára is metszettük, habár ezen ház alakja semmiben sem különbözik a más magyar helységekben szokásos formáktól.

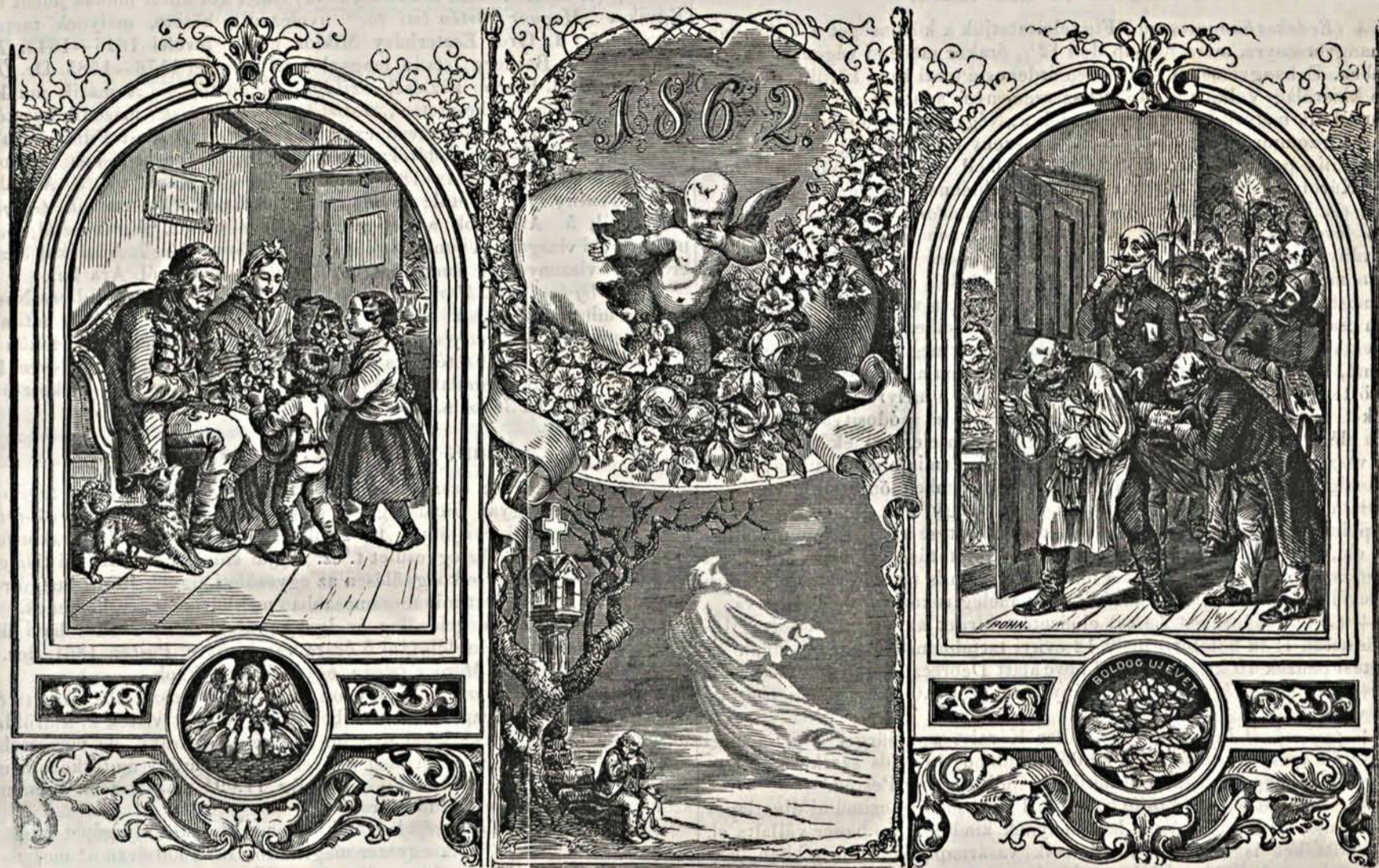
Petőfinek ifjabb éveiben szokása volt, nyáron, hacsak teheté, néhány hetet falun tölteni. A mondott évben a regényes fekvésű Gödöllőt választá ki. Egy más ilyenmü nyári kirándulása alkalmával pedig Dömsödön töltött néhány hónapot, s a dömsödi és gödöllői villegiatúra napjai között aligha fordult elő valami lényeges különbség.

Azon időben Petőfi szülői Dömsödön laktak. Sándor tehát voltaképen csak hazarándult, s egy barátjával, a kinek szintén kedve kerekedett egy kis faluzásra, közösen fogadtak szállást. Két ház volt azon udvarban, s bele költöztek a nagyobb épületbe, fizetvén érte egy évre 20 fto váltóban! Két hónapot töltöttek itt csendes visszavonultságban, s ezalatt Petőfi több kisebb versezeit s a „Salgó“ című nagyobb költeményt írta. Gödöllői időzésének gyümölcse köztudomás szerint, a „Szerelem gyöngyei“ lettek.

Petőfi lakása Gödöllőn 1844-ben.

Vasárnapi Ujság 1-ső számához 1862.

BOLDOG ÚJÉVET.

1862!?

Az elmúlt év teljes napfogyatkozással végzé utolsó nappali óráit, s mintha nem birta volna már bevárni az elég rövid nappal végét; ugyancsak sietett még egy órával megtoldani az év leg-hosszabb, legsötétebb éjszakáját.

Ez az általános napsötétség árnyéka fekszik mindenben: köz-élet, magánkedély, üzletek, társadalmi élet be vannak boritva vele; s mint madarak az erdőn szokták, elülnek a napfogyatkozás alatt, azt gondolva, hogy itt az éj.

A napfogyatkozás éje azonban rövid, csak átmeneti sötétség; rövid tartamu félbeszakítása a nappalnak, néhány perczig tart, azután újra virrad, nappalodik, világos lesz! sziv kiderül, ég fel kékül, madárdal felhangzik, virág kinyitja kelyhét, s újabb örömmel üdvözli minden a másodszori reggelt! Az 1861-iki napfogyatkozás ebben is kivétel volt; alkonyatra esett; utána nem következett második reggel, hanem a tökéletes éjszaka: a fagyos, virágtalan, daltalan éj.

Azoknak, kiknek szavuk messze hallik, a közönséghez beszélő organumok vezetőinek kötelességük a legnagyobb elcsüggedés napjaiban is buzdító hangon szólani, s kedélyük otthon létével tanusítani, hogy nincs itt az idő, melyben már a „lélek is elvész.“

Lehetetlen eltokolnunk a lehangoltságot, mit az elmúlt év az új esztendőnek ajándéku hagyott. Nem árníthatjuk egymást olyan-nal, a mit senkise hisz. Nem szereshetünk orczapirulást magunk-nak azon állítással, mintha valakinek ez időben kölcsönadható örömei volnának; sem pedig százszor megálmodott s százszor

eltűnt aranyhegyekről újra mesét kezdeni nem érzünk nagy kedvet; hanem annyit mégis jónak találunk elmondani, hogy — rosszabbul is voltunk mi már valaha.

Igaz, hogy nem értük el reményeink czélját, de legalább látjuk azt a láthatáron, mint távol eső város tornyát a pusztán; a mit egy időben már szem elől is elveszténk.

Nyertünk egy kincset, melynek neve: „saját erőnk tudata.“ Ez ugyan nem elkölteni való, de bőven kamatozó felmondhatlan tőke.

Lételünk tényezővé nőtte ki magát e világrész életkérdéseiben. Szellemi és anyagi jobblétünk ha nem is emelkedett, de nincs is annyi oldalról fenyegetve, mint évek előtt.

Végre lapirodalmunkra térve, itt is ki kell mondanunk, hogy jól-lehet ez időszakban kellemetlenségek fenyegethetik azt; de a ránk nehezülő legnagyobb szigor sem súlyosabb azon rendszabályozó időkenél, a mikben bizonyos tárgyaknak felemlítése is „lehet-lenné“ volt téve, midőn e szavakhoz: „nemzet“, „alkotmány“, „szabadság“, „ösjogok“ még csak czélzással sem volt szabad köze-líteni, sőt mikor e lapok szerkesztője kemény dorgálást vona ma-gára azért, mert vakmerő volt azt mondani, hogy: „a magyar remény!“

Most annyit szabad tennünk, hogy jobb idők reményét hirdessük.

Reméljünk! — De mit?

A földmives *porba* veti reményét, s *aranyat* arat utána; má-sok *aranyat* vetnek és *port* aratnak. A bölcs tudni fogja, hogy melyiket kövesse?

Jókai Mór.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

+ (Érdekes hangverseny.) Figyelmeltetjük a közönséget a *Volkman-féle hangversenyre*, mely holnap déli 12^{1/2} órakor menend véghez a Lloyd-teremben. E hangversenyt különösen érdekessé teszi azon körülmény, hogy benne kizárólag Volkman Robert szerzeményei adnak elő. A műsorozat 6 pontból áll, melyek közül kiemelendők a „Négyes“ (Es-tur, uj) s a „Hangverseny-mű zongorára.“ Drasche-Cornet asszony több dalt fog énekelni, Kuller Ceczilia pedig két darabot hegedűn adand elő. Közreműködnek még Huber Károly és József, Stocker Gyula, Kirchlehner, Spieler s többen.

+ (A Karácsony-féle drámai alapítvány módosítása.) Gr. Karácsony-Guido levelet intézett az Akademiához, melyben az általa tett drámai alapítványra vonatkozólag azon kívánságát fejezte ki, hogy jövőre csak minden második évben hirdetessék alapítványából pályázat, s a jutalom, mely most már 100 helyett 200 aranyból álland, ne a viszonylag legjobbnak, hanem csak oly műnek adassék ki, mely valódi belbecselés is bír. Ha pedig egyszer vagy másszor még így sem találkoznék megkoszorúzásra érdemes pályamű, akkor a 200 arany ne adassék ki, hanem a legközelebbi jutalomhoz kötéssék, mely így már 400 aranyból állna, s melyre a pályázat ismét csak két év múlva hirdetessék ki. Az alapító e módosítványt által azt ohajtja elérni, hogy a koszoru azáltal, hogy érdemtelen műnek ítélték, oda, el ne vesztisse becsét a közönség előtt. Az Akadémia e módosítványt elfogadta, s így a legközelebbi pályázat már ez értelemben lön kihirdetve.

+ (Uj német lap Bécsben.) Az újvétel egy u „Der Botschafter“ napilap indult meg Bécsben, Kolatchek szerkesztése alatt. E lap ugy állítatik elő, mint a megszünt „Fortschritt“ folytatása, azonban politikája egészen más irányu leend, mint a mutatószám is tanúsítja, melyt-een egy pesti levél is jelen meg, s ez hazánk iránt meleg rokonszenvvel van írva.

+ (Balkányi Szabó Lajos) előfizetést hirdet az általa kiadott „Magyar ösmesék II-ik kötetére, mely 12 évnyi tartalommal fog megjelenni. Az előfizetési pénzek 70 kr-ával szerző neve alatt Debreczenbe küldendők.

+ (Uj vigjáték.) Gr. Batthyány Arthur né „Országgyűlési beszéd“ című vigjátékot írt.

+ (Uj német lap Pesten.) Müller Károly, a „Bürger Zieg“ eddigi szerkesztője újvétel kezdve mint kiadó tulajdonos s felelős szerkesztő „Ungarische Wochenpost“ című új hetilapot indított meg Pesten.

+ (Flóra, a gyengéd tollú költőné „Virágosokor“ című új dívatlapot szerkeszt újvétel kezdve. Az új lap, melynek kiadását Vodianer vállalta el, műmellékleteket is adand, s megjelenik vasárnaponként borítékban, egy ivnyi tartalommal. Előfizetési ára egész évre 8 ft.

+ (A győri történelmi és régészeti füzetek szerkesztői) előfizetést nyitnak füzetek II-ik kötetére, mely 4 füzetben legalább 4 műmelléklettel fog megjelenni. Az egyes füzetek ára 80 krról 60-ra szállittatik le. Minda négy füzet előfizetési ára 2 ft 40 kr. mely ján. 15-ig Ráth Károlyhoz Győrbe, vagy Rémer Flóriszhoz Pestre (a belvárosi plébániaközpontba) küldendők be.

+ (B. Niczky Emil „Nefeletsek“) című munkája megjelent. A 118 lapnyi füzet 11 kisebb elbeszélést tartalmaz. Bolti ára 1 ft. 20 kr.

+ (A francia irodalom története magyar nyelven.) Örömmel értesülünk, hogy Mutschenbacher Alajos, a pesti egyetemmel francia nyelv és irodalom tanára, irodalmunkat egy, eddig sajnosan nélkülözött munkával fogja gazdagítani. Ez a francia irodalom története, mely magában foglalja a világ legműveltebb nyelvének eredetétől kezdve minden századon át történt fokozott fejlődését egész a legújabb időkig; megemlíti a nevezetesebb francia írókat, azok rövid életrajza után elősorolja műveiket, s ezeket kritikailag taglalva, egyes írókból mutatványokat közöl, nyelvtani magyarázatokkal kísérve. Vajha szakértő egyének vállalkoznának egy jó francia-magyar szótár elkészítésére is, mert e tekintetben irodalmunk oly szá nandóság, hogy az egy Kiss-Karácsony-féle szótárnál egyebet felmutatni nem bírnak. Epen így, sőt még rosszabbul állunk más idegen szótárak dolgaiban. Pár év előtt Dallos Gyula hirdett előfizetést egy angol-magyar szótárra, de nem tudjuk, mi okból ez is abban maradt, tudtukkal csak egy kis füzetke jelent meg belőle. Pedig ugy hiszszük, hogy az efféle munkáknak lennie közönségek. Csakhogy e célra nem az előfizetés útját kellene igénybe venni.

+ (Reform.) Ily című politikai heti lapot indított meg Schuselka újvétel Bécsben, melynek főirányja leend, a birodalom népei közötti egyetértés és kibékülés eszközése. Az új lap a német szempontot megtartja ugyan, de e mellett azon meggyőződésből induland ki, hogy épen e szempont mellett méltányosnak kell és lehet lenni a testvérnépek iránt is. Előfizetési ára egész évre 10, félévre 6, negyedévre 3, ft.

+ (A kereskedelmi magyar művelődés érdekében) Kochmeister Frigyes és Vetszy Sándor a pesti szab. polg. kereskedői testület nevében felszólított intéz a magyarországi kereskedői testületekhez, melyből megértették, hogy a magyar kereskedelmi művelődés megalapítására kinevezett bizottságnak elhatározta legközelebb egy, a kereskedelmi könyvvezetésre, levelezésre és váltóüzletre vonatkozó műszótárt kiadni, a kereskedelem többi ágait tárgyzó szótár elkészítését később időre halasztván. Minthogy e vállalat tete me költségeket igényel, a kereskedői testületek annak pártolására s egy szerszind adakozásra szólítottak fel. Az e célra befolyandó adakozások, valamint az azok feletti számadás is annak idején közö fognak tétetni. Az említett műszótár a jövő tavaszal jelenik meg.

+ (A m. Akadémia kiadványában) ismét két kötet munka jelent meg. Egyik a „Magyar történelmi társ“ nyolczadik kötete, melynek tartalma következő: 1. Gróf Eszterházy Miklós nádor levelei 1626–1645. Ráth Károlytól; 2. Bathory István lengyel király levelei 1576–1585. Dr. Ötvös Agostontól; 3. Kisebb közlések Szilágyi Sándortól. — A másik munka a Hunfalvy János szerkesztette „Statistikai közlemények“ második kötetének első füzeté, mely a következő czikkeket hozza: 1. Pest-Pilis gazdasági viszonyai, Dr. Glatter Edétől; 2. A légköri, betegeskedési és halálozási viszonyok Pest városában: 1859-ben, dr. Tormay Károlytól; 3. A gabnár-árak, Weninger Vinczétől; 4. Magyarországi takarékpénztárak, Galgóczy Károlytól; 5. Adalékok a népesedési mozgalmhoz, Weninger-től; 6. Az ujjonczosi vizsgálatra vonatkozó adatok, dr. Tormay-tól; 7. Adalékok hazánk erőszaki viszonyainak ismertetéséhez, Hunfalvy Jánostól. Ára 1 ft.

+ (Uj lap.) Dr. Marki József mint szerkesztő s Poldini Ede és Noseda Gyula mint kiadók jan. 10-étől „Néptanítók Közlönye“ című hetilapot fognak megindítani, mely a mondott naptól kezdve minden csütörtökön egy iven jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 4, félévre 2, negyedévre 1 ft. A pénzek a kiadó nyomdatulajdonosokhoz küldendők be. A szerkesztéségi iroda statio-utca 38 sz. a. van.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

— (Felhívás az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület t. cz. tagjaihoz. Az országos Magyar Gazdasági Egyesület ugynevezett számvévi rendes közgyűlését 1862-ik évi január hó 29-dik napján délelőtti 11 órakor fogja tartani a köztelken. Az egyesület t. cz. tagjai ennél fogva hazafüti tisztelettel felkérnek: hogy e közgyűlésen az egyesületi ügyek iránti buzgó részvétük tanúsítása végett minél számosabban megjelenni sziveskedjenek.

E közgyűlést megelőzőleg az igazg. választmány rendes havi ülése 1862. jan. 23-ik napján délutáni 5 órára van kitűzve. Pesten 1861. dec. 30. Elnöki megbízásból: Mórocz István, egyesületi titoknak.

+ (Statistikai adat.) Egy bécsi lap szerint Ausztriába a mult 1860. évben 1794 mázsa érczépénzt hoztak be, s 8030 mázsát vittek ki külföldre a birodalomból. Ez kétségkívül nagyon kedvezően arány, de vigasztalásul megemlítjük, hogy 1859-ben még kedvezőtlenebb arány mutatkozott, mert akkor a bevétel csak 654, a kivétel pedig 11,095 mázsát tett. Igen nagy szükségünk volna egy Kaliforniára.

+ (Uj találmányu gép.) Dr. Fischer egri lakos oly gépet talált föl, mely 24,000 lóerejű, s ha egyszer megindították, 5000 éven át mozgásban marad (!) A gép mindenféle czélra használható s megindítására 4 ember elégséges, kiknek csak 6 órán át kell a gép mellett dolgozniok. E hirt bécsi lapok közlik. Kis-é erős dolog elhinni.

Közintézetek, egyletek.

— (Kisfaludy-társaság.) A Kisfaludy-társaságnak e hó 28-dikán tartott rendes havi ülésében két új alapítvány lön bejelentve, ugymin az. Bartal György kir. tanácsos uré s a bekés-csabai kaszinóé. Hoffman Agoston ur Tatából 40 ftnyi adománnyal növelte a társaság pénztárát. Id. Bartal György k. tanácsos ur, a fentebbi alapítványon kívül, még Kisfaludy Károly egy sajátkezű olajfestményével ajándékozta meg a társaságot; báró August Antal ur pedig szintén Kisfaludy Károly egy festményét ajánlta föl a társaságnak. A társaság mindezen adományoktól köszönetét nyilvánította. A pártolóknak járó könyvilletményből „Az ember tragédiája“ teljesen s „Bede Ádám“ második füzeté az újv. első napjaiban fog szétküldetni, s ekkor az első (1861-dik) évi illetményből összesen 49 iv lesz a pártolók kezében; a még hátra levő 11 iv a második (1862.) évi első szállítmányval küldetik szét. Fölolvastott Erdélyi János tag értekezése: „Aesthetikai tanulmányok.“ — Pesten, decz. 29-én 1861. Greguss Agost., titoknak.

+ (A pesti fők-hitelbank igazgatóság), miután Lányi Jakab lemondott, egyelőre Semler Frigyes, brünni fiokbankigazgató veendő át.

+ (Az első magyar biztosító társaság üzletéről) a „M. O.“ a következő statisztikai adatot közli: mult év jan. — nov. 11 hónapja alatt a társaság összes bevétele volt 2,536,110 ft 10 kr; ellenben a jelen év ugyanazon 11 hónapja alatt 3,512,699 ft 25 kr. és 15 aranyra emelkedett, s így a bevétel ez évben 976,589 ft 15 kr. és 15 arannyal több volt, mint a mult évben. Ez eredmény a társaság üzletének terjedéséről, s így a hazai közönség és a külföld bizalmának növekedéséről legjobb tanúságot tesz.

+ (A budai népszínház alapítását segélyző bizottságnak) tisztelettel felkéri mindazon hazafiakat, kik gyűjtőveiket mindekkorig be nem küldötték, hogy azokat 1862-ik évi január 39-adikáig bármily csekély eredményvel beküldeni sziveskedjenek. —

Közlekedések.

— (Felszólítás a Balaton gőzhajózási ügyben.) A mult 1860 évi aug. és sept. hónapokban a „Pesti Napló“-ban megjelent hirdetmények által kiállításba helyezettván az, hogy a Balatongőzhajózásnak 1860 évi nyereményből osztalék fog kiadni, — miután ez nem történt, sem oka nem adott, sem pedig az idej hajózásból nyert haszonnak felosztandásáról a t. igazgatóság által ez ideig a lapokban semminemű hirdetésny közöz nem tétetett, sem magánuton a részvényesek az ügy mibenlétéről értesítve nem

lőnek: — tisztelettel kérik az igazgatóság, hogy a vidéki részvényeseket maguk mihez tartása tekintetéből már csak azon oknál fogva is értesíteni sziveskedjenek, hogy hasonló hallgatag eljárás által a hazai közönség az ilyenmű vállalatoktól el ne idegenedjék. — Több vidéki részvényes.

+ (Uj vasut.) A déli vaspálya-társulat Kis-Bérről Pápara egy szárnyonalt akar építeni.

Balesetek, elemi csapások.

+ (Tűzvész.) Uj-Pesten dec. 26-án este tűz ütött ki, mely az ottani kávéházat elhamvasztotta.

+ (Tűzvész.) Rust város Sopronmegyében f. hó 19-én leégett, a templom, paplak, kórház és községháza is elhamvadtak. A középületek biztosítva voltak, minek folytán a magyar biztosító társaság mintegy 7000 ftig van érdekelve.

+ (Szerencselenség építésnél.) Kaposvárott jelenleg az izraelita imaházat építik, s midőn e hó 18-án a földélfákat húzták föl a tetőre, az állás összeomlott, s a szerencsétlen munkások 8 ölnyi magasságból alázuhanak. Kettő közülök a szornnyet halt, 10 pedig összezuzva s eszméletlenül vezetett el a helyszínről. Az ügyetlen építész, ki a gyenge állást emeltette, kétségkívül felelősre fog vonatni.

+ (A Vezuv áldozata.) A Torre del Greco, mely pár hét előtt még virágzó, 18,000 lakossal bíró város volt, most romhalom. A folyton tartó földrengések annyira elpusztították, hogy jelenleg egy ép ház sincs benne. A Vezuv főkraterje megnyugodtan már, de a tengerben, a partól 100 lépésnyire új kraterék támadtak, melyek néhány lábnyi magasságra hányják föl a vizet, de tetemesb kárt még nem tettek.

Mi újság?

+ (Gr. Forgách főkanzellár) dec. 28-án elutazott Bécsből, némelyek szerint Berlinbe, mások szerint Drezdába, ismét mások szerint Velenczébe. Vissza jan. 6-án váratik. Távolléte alatt a kanzellária ügyeit Rohonczy udv. tanácsos vezeti.

— (Xántus János), Amerikából hazatért derék honfitársunk, ki most Győrött van, a folyó január hóban hosszabb ideig fog Pesten tartózkodni. A dec. 20-ki akadémiai nagygyűlés alatt szintén itt mulatván néhány napig, alkalmunk volt, a jeles férüval annyit év lefolyása után újra találkozni s azon gyönyörű madárgyűjteményt is láthatni, melyet Amerikából hozott a n. Múzeum számára. Vasárnap, dec. 21-én a Múzeum igazgatója, Kubinyi Agoston ur lakásán többen összegyűlékezvén, a háziur felköszöntéséből megértettük, hogy Xántus János hazánkfiának neve a külföldi tudományos világban is érdemelt tiszteletben részesül, s így a többi között egy első rangu angol tudományos intézet titkára, a „most élő ornithologok (madártanászok) legjelesebbikének“ nevezi. Meg kell említenünk, hogy ez alkalmommal Kubinyi Agoston igazgató ur 40 éves magyar tisztviselői jubilaumának ünnepelte, melyben szerencsekívánataikkal tisztelői közül számosan veének részt.

+ (Mosonyi Mihály) egy nyilatkozatában kijelenti, hogy „Szép Ilon“ operájának megnyirbálását a nemzeti színház igazgatósága az ő saját ohajására tette, minthogy a kihagyott helyeket nem tartotta eléggé sikerülteknek.

+ (Jagócsi Péterfi József) a tudnaiti vizekérkező igazgatója folyamodott a Felsőegyház, hogy engedtetnék meg neki az intézet javára egy 150,000 db. 50 kros sorjeggyel összekötött sorjáték rendezése, melynek tiszta jövedelme valamely takarékpénztárra betéteztván, a kamatokból szegény ifjak fogának a neopolytatiból vinnellekkel képezettni.

+ (Táncvizsgálat.) A lévai kaszinóegylet a szűkölködő székelek javára febr. 2. és 3-ik napján fényes táncvizsgálat rendezend.

+ (Pozsonyban a Duna hidjának fölszedésével) addig késedelmeskedtek, míg végre a jégzajlás a hajóhid egy részét egészen elsöpörte. Nem mindíg jó azt a közmondást alkalmazni, hogy „lassan járj, tovább érsz.“

+ (Erőszakos birtok-elfoglalás.) Kolozsvárról írják a „P. N.“-nak, hogy Felekfalu oláh lakói az ottani erdő, mely Kolozsvár birtokához tartozott, mindjárt az új kormányzó megérkezése után maguk közt felosztották s nagy serényen levágták. Kolozsvár polgármestere tüstént jelentést tett gr. Crennevilleknek, ki a sérelem orvoslását meg is ígerte. Hanem azért a levágot fákat többé nem lehet törzsokeikre visszaállítani.

+ (Istentelen szülők.) Temesvárról írják az „Alföld“-nek, hogy ott a gyárvaróiban egy istentelen atya két gyermekét ugy szólóvann befalaztatta, s hónapok óta csak ételhulladékokkal tartotta, a legnagyobb tisztátalanságban. A szörnyű tettet végre a házmaster vette észre s feladásá következtében az elkinzott 5—8 éves gyermekek kiszabadítottak. A kisebbik már áldozatul esett, a nagyobbik életéhez sincs remény. Hírlik, hogy az anya tudtával történt e szörnyű tett.

+ (Tolvajok páholyban.) Az aradi színház egyik páholyából közelebb előadás alatt két egyét kisértek be a városához, kiket egy, Temesvárott történt nagy tolvajlás részeseül vélték fölismerni, egy onnan érkezett távsürgöny alapján. Utóbb kisült, hogy az elfogott egyének becsületes kereskedők.

+ (A „Triester Ztg“) újvétel kezdve elveszti hivatalos jellemét. Epen így járnak az „Agrar“ és „Temesvarer Zeitung“-ok is.

+ (Csodaszülött.) Bécsben egy csecsemő holtteste képezi most a közbámulat tárgyát, mely a köldökig ember, azon alól pedig — hal, pikkelyek nélkül. A gyermek Leobersdorfban született s csak néhány óráig élt.

+ (A Vezuv kitörése), mely e hó 10-én megszűnt, 18-án este ujbanban ismétlődött, s ezuttal nagy tömeg hamut hányt ki gyomrából. Azt is írják, hogy a nagyon megrongált Torre del Greco talaja mintegy 3 lábnyira föllobb emelkedett. Azt hiszik, hogy ez emelkedés csak ideiglenes, s a talaj ismét visszazs. ill előbbi magasságára.

— (Ungvárról Okolicsányi Zsigmond) hozzánk irt soraiban kijelenti, hogy távollétében Unghegye főjegyzőjeül neveztetvén ki, ezen — különben is csak félreértésből származhatott kinevezést el nem fogadhatja.

+ (Rajkócs, az újvidéki „Komaróc“ szerb éleztlap szerkesztője) az „Ost u. West“ szerint decz. 19-én pétervárdi katonai törvényszék elé idézetett.

+ (Bolnai a budai színházban) nem fog föllépni, mint közelebbi híre járt. Csupán a nemzeti színpadon lép föl egyszer, mint „Hamlet“, a budai népszínház javára.

+ (Tanfolyam az angol nyelvből.) Egan James 1862. jan. 2-án az angol nyelv és irodalomból nyilvános tanfolyamot nyitott meg, mely esti 5 óratól 7-ig a főrealtanodában minden kora és rendbeli egyének számára 5 ft havi díjért tartatik 8—10 személyre terjedő társas órák is tartatnak, ugyanazon áron, s tetszésszerinti időben és helyen. Bejelentések történnek: Terézváros, sip-utca 3. sz. a.

+ (Ujjonczilleték.) Az 1862. évi összes ujjonczilleték 85,000 főre megy, ebből a magyar koronaországokra 25,642 ujjoncz esik, kik az 1841, 1840, 1839, 1838 és 1837-iki korosztályokból lesznek kiállítandók.

+ (Hogy az életbiztosítás) az első magyar biztosító társaságnál mennyire terjed hazánkban, arra nézve a „M. O.“ megemlíti, hogy csak Szegeden több százezernyi összeg biztosított az utóbbi pár hét alatt.

+ (A Szöllősy nővérek) a budai népszínházról „elbocsáttattak.“ Ezt Molnár színlapjai jelenték lakonikus rövidséggel s jó adag gyengédtelenséggel Decz. 26-án ennek következtében némi tüntetés volt a népszínházban a Szöllősy nővérek javára.

+ (Galiczia felosztása.) A bécsi hivatalos újság egyik közelebbi száma jelenti, hogy egy nov. 19-iki legfelsőbb kézirat következtében Galiczia két közigazgatási kerületre, egy lengyel és egy oroszra osztatott fel. A galicziai királyság legfelsőbb politikai s közigazgatási vezetése egy Lembergben székelő főkörmányzó kezébe egyesítették, s ez alá a lembergi és krakói, két egymástól független politikai országos hatóságok rendeltettek.

+ (Gyürky Bálint), a Hontmegyébe kinevezett első alispán, nem fogadott el e hivatal, helyébe Szilassy Gábor, volt es. k. tiszki ülnök neveztetett ki.

— (Felhívás.) A vasmegegyi gazdasági egyelet, mult nov. 4-ik közgyűlési határozata folytán, 1862 jan. 7-iki Szombathelyen a „Zöldfa“ vendéglő teremében nagy gyűlést tartand, — melyben részt venni az egyleti tagok felkérnek. — Ostffy-Asszonyfán 1861-iki decz. 18-án. — Mészöly Ignác egyleti titkár.

+ (Azon ereklyeszekrény, mely sz. István király jobb keze számára készült), Lippert építész terve szerint 35 hüvelyk magas és 20 hüvelyk széles; a közbeneső tér atlátszólag kristálylval van fedve és hosszában oszlopok által mezőkre van osztva. Az egészet egy pikkelyfedéssel borítja. E fedél fölött mennyezet emelkedik, mely alatt sz. István szobra áll; a szekrény négy sarkán két-két szent alakja áll, kisebb mennyezetek alatt. A szekrényt tiz angyal emeli, kik egy talajon térdepelnek, mely tiz delphinen nyugszik. A szekrény belsejében egy kisebb ereklyetartó van üveg-hengerrel, s ebben a szent király keze. Minda két tárgy részben megmaranyozva ezüstből készült s gyöngyök, drágakövek és zománczsal lez díszítve. A hozzá kívánatató ezüst mintegy 80 font súlylval bírand. Ez ereklyeszekrény kiállítási költségeit a hg. primás az összes magyar püspöki karral együtt viseli. Rejza az 1862. évi londoni kiállításon valószínűleg be lesz mutatva.

— (Kakas Márton naptára meg kapható!) Erre nézve e kedélyes ümlengést olvastuk az Üstökösben: „Kakas Márton naptára szerzőjének különféle tjezései.“ Először attól ijedtem meg, hogy a naptáramból az egész kiadás egyszerre elfogy.

Másodszor aztán attól ijedtem meg, hogy a naptáram nagyon lassan fogy.

Először attól féltem, hogy majd egy se lesz kapható. Most meg attól félek, hogy nagyon sok lesz kapható.

Itt ugy látszik tévedés van a dologban: A tisztelt publicum összezarvarja magát a rendőrséggel, én csak azt nem szeretem, ha hivatalosan beleszeretnek a naptáramba, s ugy viszik el; de ha a tisztelt olvasó közönség megkívánja: vigye el mind; én nem bánom. Kakas Márton.

Értesítés.

Az akadémiai palota terveinek műlapja iránt.

Tisztelettel tudathatjuk a t. cz. közönséggel, hogy az akadémiai palota 5 tervének fényképeseti műlapja e napokban elkészül s jövő szerdától, jan. 8-ától kezdve a Vasárnapi Újság kiadóhivatalában s Ráth Mór könyvkereskedésében 2 ft-on kapható lesz. Azon általános érdeklésnéll fogva, melyet az Akadémia építkezési ügye most ujalag felébresztett, remélhetők, hogy műlapunk minél elterjedtebb körökben fog pártolókra találni. — A jövedelem egészen az építkezési alapítvány javára fordittatik.

Vidéki t. cz. előfizetőinket, kik megrendeléseiket e lapra már beküldték, biztosítjuk, hogy számukra a képet tüstént el fogjuk küldeni. Pest, jan. 2. A Vasárnapi Újság szerkesztője.

Nyilatkozat.

A Vas. Ujs. 1861 évi 41. számában megjelent „Zombár” című költeményemre nézve ki kell jelentenem, hogy az semmiféle élő személyre nem akart vonatkozni. Hogy mégis találkozott a vidéken egy előkelő család, mely szándokos sértést olvasott ki belőle, azon nagyon csodálkozom, s a tisztelt család megnyugtató végett kötelességemnek tartom, oda nyilatkozni, hogy ha szándokosan sérteni akartam, akkor az én eljárásom csakugyan jogtalan és lovagiatlan és hogy ezen esetben teljes készséggel kérem a bocsánatot.

Nemzeti színház napló.

Péntek, dec. 27. „A szigetvári vértanúk.” Eredeti szomorujáték 5 felv. Irta Jókai Mór.
Szombat, dec. 28. „Dinorah, vagy a ploermeli bucsu.” Opera 3 felv. Meyerbertől.
Vasárnap, dec. 29. „Liliomfi.” Eredeti népszínmű 3 felv. Irta Sziglietti.
Hétfő, dec. 30. „Londoni arszládnok.” Vigjáték 5 felv.
Kedd, dec. 31. „Windsori vignők.” Vigopera 4 felv.
Szerda, jan. 1. „Dobó Katicza, vagy: az egri szép napok.” Eredeti történelmi népszínmű 3 felv. Tóth Kálmántól.
Csütörtök, jan. 2. „Szép Ilon.” Opera Mosonyitól.

Budai népszínház.

Dec. 28. Partényi jutalmul, először: „Vén huszár-strázsa, vagy: párbaj sötétben.” Vigjáték 3 felv. Magyarította Székely Kálmán (álnév).
Dec. 29. „A csizmadia mint kísértet.” Népszínmű 3 felv. Szigettilől.
Dec. 30. „Puszták fia.” Eredeti népszínmű 3 felv. Irta Balázs Frigyes.
Dec. 31. Először: „Szilveszter éj.” Népszínmű 3 felv. Irta Turcsányi Gyula.
Január 1. „István, első magyar király.” Eredeti szomorujáték 5 felv. Dobsa Lajostól.

Nyilt tér.*

(Nyilatkozat.) A Vasárnapi Ujság 1861. 50-ik számában megjelent „Debreczen főútczája” s a „Debreczeni népviseletet” illetőleg, miután nemcsak a Debreczenben megjelenő Hortobágy, hanem mások is azon hiedelemben vannak, mintha az első kép felküldése is — melynek hűtlensége miatt sokak rozslását vagyok kénytelen hallani — általam történt volna, ki kell jelentenem: miszerint a két kép közül én csak a népviseletet rajzoltam, a másikat pedig nem is én küldtem fel.
Saját művemre vonatkozólag, hogy a Hortobágy s némelyek előtt a nászmenetnél is ott valamely kalap, főkötő vagy arcz nem egész hűségben tűnnek elő, azok oly néha megbocsátható hibák, melyek — míg a rajz a különféle műkezelések után a nyomdán keresztül napvilágot lát — esetlegesen is előtűnhetnek; azért tehát ne legyünk mindenben oly pedáns, ki-mélytelen bírák. Debreczen, 1861. dec. 24-én. — Kallós Kálmán, főiskolai rajztanár.

Felhívás. Folyó 1862-ik évre t. Ormody Bertalan ur által kiadni szándokolt, s még mult év augusztus havában megjelenni ígért „Országgyűlési naptár”-ra Nagy-Károlyból m. év június havában több t. ur részéről előfizetési díjakat küldöttem fel, mindamellett a naptárpéldányok nemhogy az ígért időre, de még ezideig sem jelentek meg; miért is felkérem t. Ormody Bertalan urat, hogy gyűjtőívemen feljegyzett t. előfizető uraknak, kik ez ügyben engem sürgetnek, bármilyen módon legyen szives eleget tenni.
Dudássy László.

Kérelem. Azon t. cz. urakat, kikhez a „M. Tud. Értekezé” című vállalat ügyében előfizetési fölhívások intéztettek, tisztelettel kérjük az érintett s még be nem küldött gyűjtő-íveknek legfőljebb folyó január hó 15-ig beküldésére, hogy a már sajtó alá adott I. fizetnél a nyomandó példányok száma felől magunkat jó eleve tájékozhatjuk. Kelt Pesten, január 2. 1862.
Knausz Nándor, és Nagy Iván, kiadó szerkesztők.

Szerkesztői mondanivaló.

5905 Csik-Somlyó. N. I. Vettük a becses küldeményt. Örvendünk a viszontlátalkozásnak, s valóban megható ránk nézve, lapunk régi barátait folyvást a régi meleg részvétellel gyülekezni látni; s ha néha a körülmények a viszony ideiglenes félbeszakítását parancsolják is, örömmel tapasztaljuk jó ismerőseink mielőbbi visszatérését. Így van ez munkatársainkkal és előfizetőinkkel, a mint a hírlapok mai özönében nem is csodálkozunk. 50-60 hírlapi vállalat van most s midőn megindultunk ötöd-hatod magunkkal jártuk a szomorú táncot. Az első évtizedet becsülettel akarjuk bevezetni s reményünk van, hogy teljes számmal is fogjuk ezt tehetni. Az ég áldja minden jóakaró ügybarátunkat ez új évben!

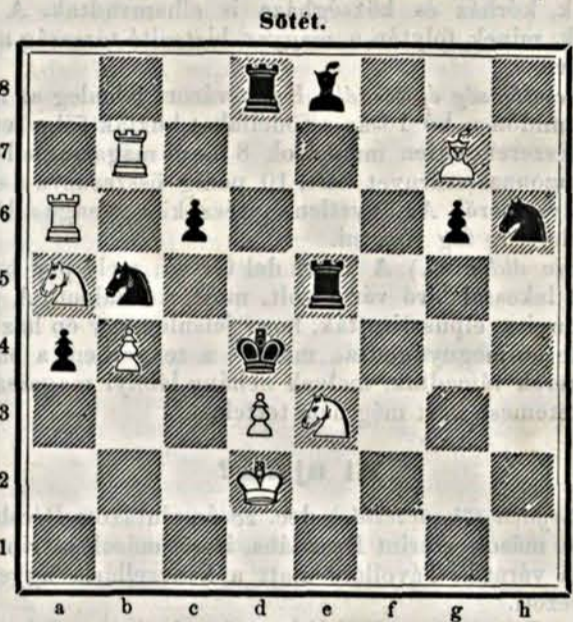
5906. H. M. Váásrhely. Sz. Á. A költemények megérkeztek. Nem válaszoltunk azonnal, mert reméljük, hogy addig későbbi is fogjuk. A mi meg is fog történni.
5907. Az év utolsó napján. Eszmédús elmélkedés, fájdalom, hogy elkészt.

* E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelőséget a Szerk.

5908. Tete puszta. A cikkeköl egyetmást használnunk; a küldött térképek nem lapba, hanem iskolai kézikönyvbe való; s különben is sokkal olcsóbb pénzen szerethető meg a könyvtárosoknál, mint a mibe azok kimetszetése kerülne. Ki keresné a V. U. ban Európa, Ázsia, Afrika stb. mappáját.
5909. Kevehazi. Azt kívánja nekünk: „Éljen az új évben lelki és testi örömöknek közepette, még a hajnali Pár életét ünnepli.” Hát — hasonlóképen kívánjuk.
5910. Uj évkor összegyűlö teendőink halmaza okozza, hogy több beküldött levélre és cikkekre most nem válaszolhatunk.

SAKKJÁTÉK.

106-ik sz. feladvány. — Amelung F.-től (Fellinben).

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 101-ik sz. feladvány megfejtése.

(Moser Adalbertől Königsbergben.)

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1) F a 5 - c 7	B h 8 - h 1 A)	1)	B h 8 - h 3
2) B g 1 - h 1	g 4 - g 3	2) B g 1 - g 3 †	B h 3 g 3:
3) B h 1 - h 3	lépni kell.	3) F c 7 - g 3:	lépni kell.
4) F - vagy H - †		4) F - vagy H - †	

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszina István. — Pesten: Cselkó György. — Szombathelyen: Kupai. — Parabutyban: Rothfeld József. — Kis-Szállási pusztán: Puszták fia. — Buzsákon: N. N. — Kövágó-Örsön: Gold Samu. — Kis-Tapolcsányon: Büttner Géza. — Pásztón: Kovács Zsigmond. — B.-Újvárosban: Kovács Lajos. — Alsó-Dabason: Metelka Béla. — Berhidán: K-y. — Gyula-Fehérvárott: Horváth Lajos. — Sarkadon: Nagy Lajos.
Rövid értesítések. A 104. sz. feladványban, kettős megfejtés kikerülése tekintetéből h 1-re Sötét Vezér állítandó. — Pásztó: K. Zs. A küldeményt köszönettel vettük. A 102. sz. f. ugy, a mint megjelent, hibátlan. — Kis-Tapolcsány: B. G. Elintéztük. — Sz.-Endre: P. A. Meg volna fejtve, ha a második lépésben a Sötét Bástya sakkot nem mondhatna. — Alsó-Dabas: M. B. Csak a 102. számú nem. De én részvételen s igyekezetemmel örülök. — K.-Örs: G. S. Ön megjegyzése helyes. A feladványokért vegye köszönetünket. — Poroszló: Nyilas Alajos. Ön a 94. sz. feladványnak helyes megfejtését küldötte be. — Szombathely: 1) B c 4 - c 5 húzásra Sötét a matot kikerüli, ha szükség, megmondjuk miképp.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-kelet nyug.		Izraeli. naptár	☾ Hold-kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
Január		Dec. (ó)	6. p.	6. p.	Tebet	6. p.	6. p.
5 Vasár.	E Telesfor	E Simon	24 A 4 Adv.	7 50	4 22	4 Simeon	10 7 10 26
6 Hétfő	Vizkereszt	Menyus	25 N. Kar	7 50	4 23	5 Gáspár	10 26 11 34
7 Kedd	Bálint. Nik.	Dicsőke	26 B. A. elj.	7 50	4 24	6 Dicső	10 46 * *
8 Szerda	Szörény a. D.	Podorka	27 Istv. vér.	7 49	4 25	7 Fodor	11 8 12 38
9 Csütör.	Jullán vért.	Er. (Er.)	28 2000 vér.	7 48	4 26	8 Erős	11 32 1 43
10 Péntek	Agathon p.	Ernö	29 1400 vér.	7 48	4 28	9 Ernő	12 1 2 47
11 Szomb.	Math Theod.	Tilke	30 Aniz Z.	7 47	4 29	10 19. Sa.	12 35 3 49

Holdnegyed: ☾ Első negyed 8-án 12 óra 3 percz reggel.

TARTALOM.

Gróf Dessewffy Emil akadémiai megnyitó beszéde (arezképpel). — Szalk-Szent-Mártonban. Szél Forrás. — Szolnok védelme. P. Szathmáry Károly. — Sutorina (képpel). — A pesti új redoute-épület (képpel). — A magyar Alföld egy vidéke. — Petőfi lakása Gödöllőn (képpel). — 1862. Jókai Mór. — Tárház: Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyetlek. — Közlekedések. — Balasetek, elemi esapsók. — Mi újság? — Értesítés az akad palota terveinek mülapsja iránt. — Nyilatkozat. — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Nyilt tér. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert: (lak. magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedében 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., s Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztéségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Ifj. Bartal György.

Az alkotmányos életnek tizenkét évig tartott szünete után végre bekövetkező, mult télen, a megyei közgyűlések, majd az országgyűlési választások korszaka: találkoztak itt-ott olyan kicsinyhitűek, kik visszagondolván az előbbi országgyűlések parlamentáris műveltségű férfiakra, hatalmas szónokaira, aggódva csó-válták fejüket, a feletti tünődésökben: hogy miután a régiék részint kihaltak, részint kiköltöztek hazánkból, többen pedig egészen visszavonultak a közélet színpadáról: vajjon honnan kerülnek elő a magyar törvényhozás régi tekintélyének, parlamentáris jó híre-nek megfelelő szónokok?

És ime, a magyar törvényhozás 1861-ben beállott új szakában hosszú szünetelés után, a mily örömmel, szintoly meglepetéssel győződénk meg arról: hogy a magyar törvényhozótest sorai között ott áll még rendületlenül számos erős tölgy, s a kidőltek, vagy eltávolítottak helyett oly gyönyörű sugár fiatalok törnek magasra, kik nem csak a legszebb reményekkel kecsegtetnek jövőre nézve, de a jelenben is lelki élvezettel töltik el a jellemben, tudományban erős hazafiak felett gyönyörködni tudó honpolgár szívét.

Ugy hisszük, hogy nem sértjük önértétét az 1861-i országgyűlés azon derék tagjának, kinek arczképét itt közöljük, — ha nemzeti törvényhozásunk tisztázott erdejében őt is ezen kiváló újabb sarjadék közé sorozzuk.

Ifj. Bartal György, a nagyhirű történettudós és publicista id. Bartal Györgynek *) fia, született 1820-dik évi sept. 22-én, Pozsonymegyében. Tanulmányait a bécsi Theresianumban végezvén, 1842-ben, s így 22 éves korában lépett közpályára Tolnamegyében, mint tiszteltbeli aljegyző, s ezen minőségben rövid idő alatt annyira kitünteté mind éles eszét, mind alapos készilttségét, hogy a következő tisztujítás alkalmakor főjegyzővé választott meg, s mint ilyen a köz-

igazgatásban, törvénykezésben, de különösen az urbéri ügyek rendezésében tevékeny részt vett.

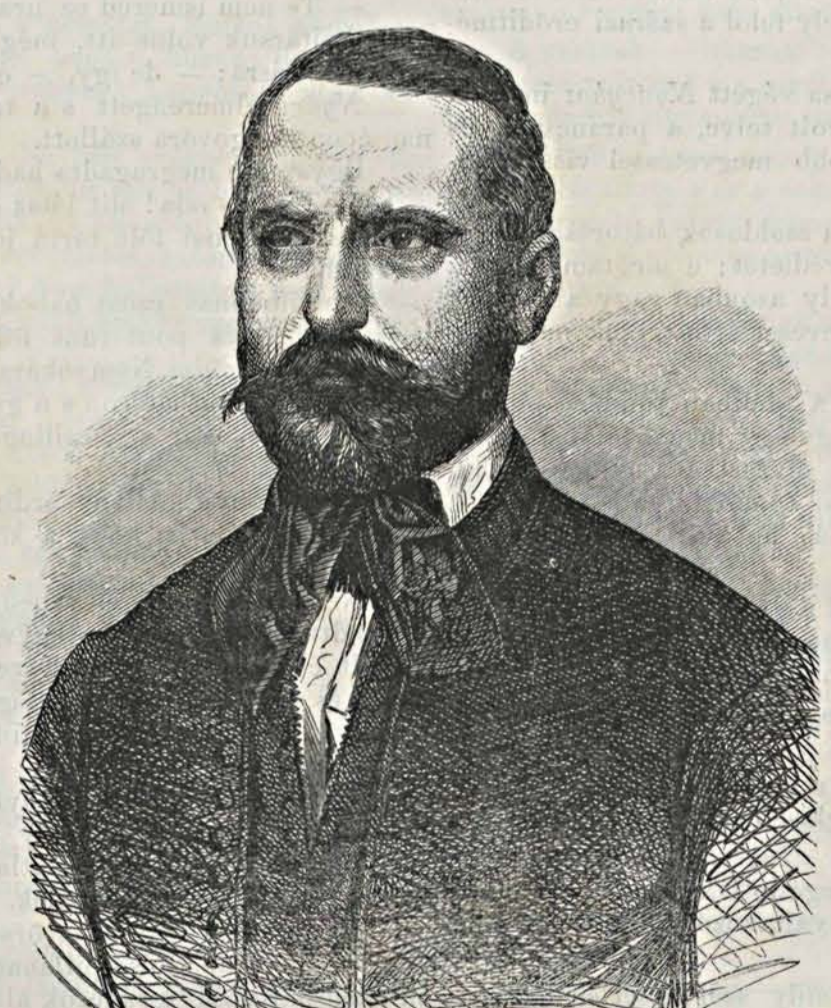
Hazafias érzületének s publicistikai törekvésének jellemzésére elég azt felemlitenünk, hogy állhatatosan Bezerédj István oldala mellett küzdvén, az akkoriban oly népszerűtlen, de mégis sok helyütt föllökerekedett adminisztratori rendszer által elnyomott minoritás tagja volt.

Bekövetkező az 1848-iki események, Tolnamegye pinczehelyi választó kerülete az ifju, de már meggyeszte kedvezőleg ismert Bartal Györgyöt választotta meg országgyűlési képviselő-jéül, mely országgyűlésnek minden phasisában buzgó részt vett: Pesten, Debreczenben és Szegeden, s Szemere Bertalan miniszteriumában a pénzügyi osztály főnökségét vállalta el.

A világosi katastropha után ő is azon számosak sorsában részesült, kik egyéni szabadságukat elvesztették; két hónapig fogságban várta sorsának eldőlését, mely azonban reá nézve kedvezőbb volt, mint sok más, veze közös sorsu barátjára nézve. — Bartal két havi fogság után szabad lábra bocsátott, s teljes visszavonultságban élt tolnamegyei birtokában, szellemdus neje Perczel Mór testvérenek oldala mellett, kivel 1852-ben lépett házasságra Faddon, egész az okt. 20-ki kormányváltozás szakáig.

Ekkor ismét előlépett, tevékeny részt vett Tolnamegye megalakításában, s tisztválasztáskor nagy szótöbbséggel megválasztott első alispánná, majd előbbi választó-kerületében országgyűlési képviselővé.

És ezen országgyűlésen az egész felirati szónoklati harcz folytán, a sok jeles szónok közül alig lepte meg a képviselő-házat, s hallgató közönséget nagyobb mértékben valaki az ifjabb honatyák közül, mint Bartal, mind remekül kidolgozott, mind kitünő szónoki erővel előadott beszédével, melyről egy képviselő kedvderítőleg jegyzé meg, hogy a szónokot egész előadása

Ifj. BARTAL GYÖRGY.

*) Arczképét s életrajzát I. V. U. 1858. 34. szám.

+ 1895.